

POLSKIE TOWARZYSTWO ENTOMOLOGICZNE
POLISH ENTOMOLOGICAL SOCIETY

**WIADOMOŚCI
ENTOMOLOGICZNE**
(ENTOMOLOGICAL NEWS)

XVII, 1

WSKAZÓWKI DLA AUTORÓW

● „Wiadomości Entomologiczne” zamieszczają oryginalne artykuły materiałowe, artykuły przeglądowe, dyskusyjne, notatki faunistyczne i krótkie doniesienia naukowe, których głównym podmiotem są owady, artykuły metodyczne, historiograficzne (w tym biograficzne), recenzje prac entomologicznych, polemiki, sprostowania itp. oraz sprawozdania, komunikaty i inne materiały kronikarskie z zakresu szeroko pojętej działalności entomologicznej. Prace publikowane są w języku polskim. Dopuszcza się, w uzasadnionych przypadkach, możliwość drukowania oryginalnych prac materiałowych w języku angielskim, z obszernym polskim streszczeniem i objaśnieniami tabel oraz rycin także w języku polskim. Możliwość nieodpłatnego publikowania w „Wiadomościach Entomologicznych” mają tylko pełnoprawni członkowie Polskiego Towarzystwa Entomologicznego.

● Objętość artykułów nadesłanych do druku nie powinna przekraczać objętości równoważnej 290 wierszom po maksymalnie 65 znaków (około 10 stron znormalizowanego wydruku (maszynopisu), włączając w to tabele i ryciny). Artykuły przekraczające ustaloną objętość mogą być przyjęte jedynie po złożeniu przez autora pisemnej deklaracji, o pokryciu kosztów edycji objętości ponadnormatywnej. Krótkie doniesienia, recenzje, sprawozdania, komunikaty i materiały kronikarskie nie powinny przekraczać 2 stron znormalizowanego wydruku. Redakcja zastrzega sobie prawo skracania tekstów recenzji, sprawozdań, komunikatów i materiałów kronikarskich oraz poprawiania usterek stylistycznych i dotyczących nazewnictwa, bez uzgodnienia z autorem.

● Osoby nie będące członkami Polskiego Towarzystwa Entomologicznego mają prawo drukowania swoich prac tylko za pełną odpłatnością kosztów edycji.

● Wydruki należy nadsyłać w dwóch egzemplarzach, załączając obowiązkowo dyskietkę 3,5" z plikami przesyłanych tekstów. Zaleca się stosowanie edytora tekstów Word dla Windows w wersjach 2.0, 6.0 lub 7.0. Teksty (a w szczególności ich pliki na dyskietce) nie mogą zawierać żadnych wyróżnień edytorskich (wersalików pisanych przy użyciu klawisza [Shift] lub [CapsLock], podkreśleń, pogrubień, wcięć wykonanych tabulatorem czy spacją itp.). Dopuszczalne są jedynie, zastosowane w odpowiednich miejscach wyróżnienia czcionki (np. kursywa dla łacińskich nazw taksonów, kapitaliki dla nazwisk), wykonane w `l a ś c i w y m i` funkcjami edytora Word dla Windows. Tabele powinny być sporządzone w formie tekstu, w którym rzędy oddzielone są „twardym” przeniesieniem [Enter], a kolumny tabulatorem [Tab]; przebieg linii tabeli i ewentualnie ich grubość można zaznaczyć wyłącznie na wydruku, długopisem lub ołówkiem (dotyczy to w szczególności tabel sporządzanych w edytorze innym niż Word dla Windows). Nadesłany tekst powinien zawierać:

- tytuł pracy w języku polskim, pod nim w języku angielskim;
- pełne brzmienie imienia i nazwiska autora(ów) pod tytułem angielskim, pod nazwiskiem dokładny adres (w przypadku krótkich doniesień, recenzji, sprawozdań i komunikatów, imię i nazwisko autora wraz z miejscowością należy umieścić na końcu pracy);
- abstrakt w języku angielskim, zawierający maksymalnie zwięzłe przedstawienie zawartości pracy (we wszystkich oryginalnych pracach naukowych za wyjątkiem krótkich doniesień);
- key words (słowa kluczowe) w języku angielskim nie przekraczające dwóch wierszy znormalizowanego wydruku (w przypadku wszystkich oryginalnych prac naukowych, w tym krótkich doniesień);
- po głównym tekście artykułu, streszczenie w języku angielskim (polskim, w przypadku prac napisanych w języku angielskim), o objętości około 1 strony znormalizowanego wydruku, zawierające przedstawioną w zwięzły sposób treść i wyniki pracy (nie dotyczy to krótkich doniesień, materiałów kronikarskich, recenzji, polemik itp.)

● Rysunki i wykresy (ryciny) należy wykonać czarnym tuszem na kalce technicznej lub białym papierze (stanowiąc je mogą również dobrej jakości wydruki wykonane na drukarce laserowej). Fotografie powinny być czarno-białe, kontrastowe, wykonane na papierze błyszczącym. Na marginesie wydruku tekstu można zaznaczyć ołówkiem miejsca, na których mają być umieszczone ryciny, fotografie i tabele. Ryciny muszą być zblokowane, przy czym liczba bloków winna być ograniczona do koniecznego minimum, a ich wielkość nie powinna prze-

POLSKIE TOWARZYSTWO ENTOMOLOGICZNE
POLISH ENTOMOLOGICAL SOCIETY

**WIADOMOŚCI
ENTOMOLOGICZNE**
(ENTOMOLOGICAL NEWS)

XVII, 1

Redakcja

Lech BUCHHOLZ (sekretarz), Marek BUNALSKI (zastępca redaktora
naczelnego), Jerzy M. GUTOWSKI, Janusz NOWACKI (redaktor naczelny)

Weryfikacja tekstów w języku angielskim: Beata M. POKRYSZKO

Projekt graficzny znaczka wykonał Tomasz MAJEWSKI

Copyright © by Polskie Towarzystwo Entomologiczne
Poznań 1998

ISBN 83-01-08125-2
ISSN 0138-0737

Wydano z pomocą finansową Komitetu Badań Naukowych

Adres redakcji
ul. Dąbrowskiego 159, 60-594 Poznań, tel. (061) 848-79-19

Wydanie I. Nakład 500 + 50 egz. Ark. druk. 4. Ark. wyd. 4,5.
Druk ukończono w maju 1998 r.
Druk: PRODRUK, ul. Małopolska 19, Poznań.

TREŚĆ

Bernard STANIEC – Uwagi o występowaniu i biologii <i>Acylophorus wagenschieberi</i> KIESENWETTER, 1850 (<i>Coleoptera: Staphylinidae</i>) na Podlasiu (wschodnia Polska)	5
Marek BUNALSKI, Wiesław PIOTROWSKI – Żuki (<i>Coleoptera: Scarabaeoidea</i>) Polskiego Parku Narodowego	13
Lech BUCHHOLZ, Małgorzata OSSOWSKA – Nowe dane o występowaniu czterech mało znanych gatunków z rodziny sprężykowatych (<i>Coleoptera: Elateridae</i>), w niektórych rejonach Europy Środkowej	21
Daniel KUBISZ – Materiały i uwagi do rozszedlenia w Polsce gatunków z rodziny <i>Scaptiidae</i> (<i>Coleoptera</i>)	37
Marek WANAT – Nowe dane o <i>Apionidae</i> (<i>Coleoptera: Curculionoidea</i>) z północno-wschodniej Polski	49
Bogdan WIŚNIEWSKI, Roland DOBOSZ – <i>Chalcis sispes</i> (LINNAEUS, 1761) (<i>Hymenoptera: Chalcidoidea</i>) – nowy w faunie Polski gatunek błeszkotki	55
Krótkie doniesienia: 205 Chrzyszczce (<i>Coleoptera</i>) odłowione w ptasich budkach lęgowych w Kampinoskim Parku Narodowym – A. BYK, S. MAZUR, M. SMOLEŃSKI; 206 Nowe stanowisko <i>Blethisa multipunctata</i> (L.) (<i>Coleoptera: Carabidae</i>) na Pojezierzu Pomorskim – M. WOLENDER; 207 Nowe stanowisko <i>Platydema violaceum</i> (FABR.) (<i>Coleoptera: Tenebrionidae</i>) w Polsce – Sz. KONWERSKI; 208 Nowe stanowiska i uwagi o występowaniu <i>Thera britannica</i> TURNER, 1925 (<i>Lepidoptera: Geometridae</i>) w Polsce – A. MALKIEWICZ, J. SOSIŃSKI	59
Kronika	63
Polemiki	11
Komunikaty	54

CONTENTS

Bernard STANIEC – Remarks on the occurrence and biology of <i>Acylophorus wagenschieberi</i> KIESENWETTER, 1850 (<i>Coleoptera: Staphylinidae</i>) in Podlasie (eastern Poland)	5
Marek BUNALSKI, Wiesław PIOTROWSKI – Scarabs (<i>Coleoptera: Scarabaeoidea</i>) of the Poleski National Park	13
Lech BUCHHOLZ, Małgorzata OSSOWSKA – New data on the occurrence of four little known elaterid species (<i>Coleoptera: Elateridae</i>) in some regions of Central Europe	21
Daniel KUBISZ – Data and remarks on the distribution of <i>Scraptiidae</i> (<i>Coleoptera</i>) in Poland	37
Marek WANAT – New records of the <i>Apionidae</i> (<i>Coleoptera: Curculionoidea</i>) from NE Poland	49
Bogdan WIŚNIEWSKI, Roland DOBOSZ – <i>Chalcis sispes</i> (LINNAEUS, 1761) (<i>Hymenoptera: Chalcidoidea</i>) – a new to the Polish fauna chalcid-wasp species	55
Short communications: 205 Beetles (<i>Coleoptera</i>) caught in bird boxes of the Kampinos National Park – A. BYK, S. MAZUR, M. SMOLEŃSKI; 206 New record of <i>Blethisa multipunctata</i> (L.) (<i>Coleoptera: Carabidae</i>) from the Pomeranian Lake District – M. WOLENDER; 207 New locality of <i>Platydema violaceum</i> (FABR.) (<i>Coleoptera: Tenobrionidae</i>) in Poland – Sz. KONWERSKI; 208 New localities and notes on the distribution of <i>Thera britannica</i> TURNER, 1925 (<i>Lepidoptera: Geometridae</i>) in Poland – A. MALKIEWICZ, J. SOSIŃSKI	59
Chronicle	63
Polemics	11
Announcements	54

Wiad. entomol.	17 (1): 5-11	Poznań 1998
----------------	--------------	-------------

Uwagi o występowaniu i biologii *Acylophorus wagenschieberi*
KIESENWETTER, 1850 (*Coleoptera: Staphylinidae*)
na Podlasiu (wschodnia Polska)

Remarks on the occurrence and biology of *Acylophorus wagenschieberi*
KIESENWETTER, 1850 (*Coleoptera: Staphylinidae*)
in Podlasie (eastern Poland)

BERNARD STANIEC

Zakład Zoologii Instytutu Biologii UMCS, ul. Akademicka 19, 20-033 Lublin

ABSTRACT: This paper describes occurrence of *Acylophorus wagenschieberi* in Podlasie region (eastern Poland). Four new localities of the rare species are given. Some data on its habitat requirements and biology (life cycle mainly) are also provided. It occurs on high- and transitional moors, preferring the ecotone zones between the water bodies and the surrounding peatbogs. The main factor limiting its occurrence and abundance is high and stable water-level. It is a monovoltine species, with the summer larvae and wintering adult stage.

KEY WORDS: *Coleoptera*, *Staphylinidae*, *Acylophorus wagenschieberi*, faunistics, ecology, biology, Podlasie region, E Poland.

Wstęp

Acylophorus wagenschieberi KIESENWETTER jest w Polsce jednym z najrzadziej występujących kusaków z podrodziny *Staphylininae*, wykazany dotychczas jedynie z trzech krain (Pojezierze Mazurskie, Roztocze i Podlasie) na małej liczbie stanowisk. Aktualne są jedynie dane z Podlasia (STANIEC, 1994, 1996), pozostałe dotyczą doniesień sprzed ponad 30 lat i wymagają potwierdzenia nowymi informacjami. Poza Polską omawiany gatunek jest znany z Europy Środkowej Holandii, Danii, Szwecji, południowej Feno-

skandii, Karelskiej AR oraz Mandżurii (BURAKOWSKI i in., 1980; LUCHT, 1987), wszędzie łowiono go sporadycznie. Jego rzadkość występowania wynika niewątpliwie z preferencji ekologicznych oraz coraz szybszej degradacji biotopów zasiedlanych przez ten gatunek. Określany jest jako stenotop, hydrofil (SZUJECKI, 1966; KOCH, 1989). Zasiedla torfowiska wysokie i przejściowe (tyrfobiont), gdzie jest obligatoryjnie związany z podtopioną warstwą torfowców (sphagnicol). Ważnym czynnikiem warunkującym jego występowanie jest woda stale stagnująca w drobnych zagłębieniach wśród torfowców, a przede wszystkim obecność różnych zbiorników wodnych (jezior, torfianek, zarastających rowów melioracyjnych), często występujących na torfowiskach. Omawiany kusak wyraźnie preferuje strefę ekotonową wymienionych środowisk, przebywając zwykle na ich obrzeżach w częściowo zanurzonym *Sphagnum* EHRH.

Teren badań

Z uwagi na wymagania środowiskowe, leżący w środkowo-wschodniej Polsce obszar Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego (południowa część Podlasia) stwarza dogodne warunki życiowe dla *A. wagenschieberi*. Silny wpływ klimatu kontynentalnego (bardzo wysokie amplitudy temperatur rocznych) oraz płytko położone skały wapienne i związane z nimi zjawiska krasowe sprzyjają powstawaniu tu licznych obszarów bezodpływowych, na bazie których formują się torfowiska. Kilkaset różnej wielkości obiektów torfowiskowych zajmuje tu ok. 1/3 powierzchni całego pojezierza (BAŁAGA i in., 1996; BOROWIEC, 1990). Szczególnie ciekawe i cenne pod względem faunistyczno-florystycznym są torfowiska przejściowe i wysokie typu kontynentalnego. Niestety wskutek nasilonych, szczególnie po wojnie melioracji większość z nich uległo w różnym stopniu degradacji.

Materiał i metody

Obserwacje terenowe prowadzono z różną częstotliwością (w latach 1994–97) równocześnie z badaniami faunistycznymi na kilku wybranych, najlepiej zachowanych fragmentach torfowisk przejściowych i wysokich omawianego terenu. Próby pobierano od początku kwietnia do końca października. Postacie dorosłe i ich larwy wyplaszano z warstwy częściowo zanurzonych torfowców stosując metodę „zatapiania”. Zauważone chrząszcze i ich larwy wybierano z wody drobnym sitem. W celu ustalenia okresu rozrodczego systematycznie badano jajniki samic. Prowadzono również obserwacje laboratoryjne (w temp. pokojowej) postaci dorosłych, a także larw wyhodowanych z jaj złożonych przez samice. Owady doskonale karmiono

różnymi drobnymi owadami, zaś larwy głównie mszycami i larwami kusakowatych z rodzaju *Bledius* SAMOUELLE. Hodowlę prowadzono na płytkach Petriego, które wyścielano wilgotną bibułą i fragmentami mchów torfowców. W okresie badawczym zebrano w terenie: 279 imagines, 14 L₂, 20 L₃, oraz uzyskano z hodowli: 16 jaj, 4 L₁, 3 L₂ i 6 poczwerek (wyhodowanych z L₃ zebranych w terenie).

Wyniki

Oprócz dwóch znanych już z Podlasia stanowisk – rezerwat „Jezioro Moszne” w Poleskim Parku Narodowym (FB49) i rez. „Jezioro Brzeiczno” (FB49) (STANIEC, 1994, 1996) – w wyniku prowadzonych dalszych, systematycznych badań odkryto 4 kolejne miejsca występowania tego gatunku. Wszystkie leżą w południowej części tej krainy.

- Rez. „Jezioro Długie” (FC50), Poleski Park Narodowy, 1 VI 1994, 11 exx., 12 VI 1994, 1 ex., 25 VI 1994, 7 exx., 24 VIII 1995, 2 exx., wypłószone z torfowców na brzegu dystroficznego jeziora otoczonego torfowiskiem przejściowym i wysokim. Łowione razem m. in. z: *Lathrobium quadratum* (PAYKULL, 1789), *L. terminatum* GRAVENHORST, 1802, *L. rufipenne* GYLLENHAL, 1813, *Cryptobium fracticorne* (PAYKULL, 1800), *Erichsonius cinerescens* (GRAVENHORST, 1806), *Philonthus nigrita* (GRAVENHORST, 1806).
- Rez. „Jezioro Łukietek” (FB39), 23 V 1997, 9 exx., 12 VIII 1997, 4 exx., wypłószone z mchów na obrzeżu dystroficznego jeziora otoczonego kilkumetrowym pasem torfowiska wysokiego i przejściowego. Łowiony razem m. in. z: *Lathrobium terminatum*, *L. rufipenne*, *Cryptobium fracticorne*, *Acylophorus glaberimus* (HERBST, 1784), *Atanygnathus terminalis* (ERICHSON, 1839)
- Rez. „Torfowisko przy Jeziorze Czarnym” (FC40), 23 V 1997, 4 exx., wypłószone z mchów na obrzeżu torfianki śródleśnej, częściowo otoczonej niewielkim fragmentem torfowiska wysokiego. Łowiony razem m. in. z: *Lathrobium terminatum*, *L. rufipenne*, *Cryptobium fracticorne*, *Erichsonius cinerescens*, *Philonthus nigrita*.
- Torfowisko Krugłe Bagno, wieś Jelino k. Zagłębcza (FB49), 23 V 1997, 22 exx., 30 V 1997, 7 exx., 17 VI 1997, 11 L₂ (drugie stadium larwalne), 11 L₃ (trzecie stadium larwalne), 35 exx., 31 VI 1997, 3 L₂, 9 L₃, 30 exx., 28 VII 1997, 60 exx., 12 VIII 1997, 57 exx., 1 IX, 30 exx. Łowiony razem z 24 innymi gatunkami *Staphylinidae*, z których najliczniej obok *A. wagenschieberi* wystąpiły: *Lathrobium terminatum*, *Lathrobium rufipenne*, *Cryptobium fracticorne*, *Erichsonius cinerescens*, *Philonthus nigrita*, *Athanygnathus terminalis*.

Z uwagi na stosunkowo bardzo liczne występowanie omawianego kusa-ka, szczególnej uwadze należy poświęcić ostatniemu z wymienionych stanowisk. Jest to kompleks 9 torfianek otoczonych torfowiskiem przejściowym i wysokim o powierzchni ok. 6,5 ha (pH wody torfowiska – 4.72, przewodnic- two – 29), z bardzo dobrze rozwiniętym płem, w którym obok torfowców ro- sną głównie: *Drosera rotundifolia* L., *Eriophorum vaginatum* L., *Vaccinium oxycoccus* L., *Commarum palustre* L., *Calla palustris* L., *Juncus conglomeratus* L. i *Carex* sp. *A. wagenschieberi* osiąga tu nie odnotowaną w dotychczasowej literaturze dominację wynoszącą ponad 57% wszystkich stwierdzo- nych *Staphylinidae*. Przy końcu lipca (28 VII 1997) stosując metodę „zata- piania” warstwy mchów, w ciągu 1 godziny łowiono nawet do 60 osobników tego gatunku.

Wydaje się, że silne podtopienie znacznej części torfowiska obserwowane przez cały okres wegetacyjny stwarza optymalne warunki życiowe dla tego hydrofilnego gatunku. Z tego też względu, występował on nie tylko na obrzeżach torfianek, gdzie był najliczniej łwiony, ale także nierzadko na samym torfowisku. Warto tu nadmienić, że na innych wyżej wymienionych stanowiskach obserwowano go poza linią brzegową otwartej wody tylko wy- jątkowo, czego przyczyną jest najprawdopodobniej niestabilność poziomu wody, a tym samym okresowe przesuszenie warstwy torfowców.

Na podstawie prowadzonych jednocześnie obserwacji laboratoryjnych i terenowych wstępnie opracowano nieznaną dotychczas cykl życiowy *A. wa- genschieberi*. Postacie larwalne stwierdzono tylko na ostatnim omawianym stanowisku. Ich prawidłowa identyfikacja była możliwa dzięki porównaniu z larwami wyhodowanymi z jaj, które złożyły imagines w warunkach laborato- ryjnych.

Postacie dorosłe łwiono na torfowiskach już od początku maja (2 V 1995). Kopulację, składanie jaj (tylko w hodowli) i ukształtowane jaja w jajnikach sekcjonowanych samic obserwowano od trzeciej dekady maja do końca czerwca, a larwy L_1 i L_2 – od początku do końca czerwca. Białe, owalne jaja samice składały w hodowli pojedynczo na wilgotną bibułę. Sta- dium jaja w temperaturze pokojowej trwa 7–9 dni (badano 5 jaj). Larwy z różnym skutkiem karmiono mszycami oraz larwami chrząszczy z rodzaju *Bledius*. Tak hodowane larwy udawało się doprowadzić do drugiego stadium larwalnego, które razem z trzecim czyli ostatnim stadium larwalnym (L_3) łwiono również w warunkach naturalnych – 17 VI 1997 zebrano 11 L_2 i 11 L_3 , a 31 VI 1997 – 3 L_2 i 9 L_3 . W hodowli larwy kryły się pod fragmentami *Sphagnum* sp., zaś w terenie wypłaszano je poprzez „zatapianie”, wyłącznie z częściowo zanurzonych torfowców na brzegu torfianek. Po zatopieniu mchów larwy zamiast wypływać na powierzchnię wody, tak jak to czynią po-

stacie dorosłe, sprawnie pływały w toni wodnej, czym przypominały do złudzenia larwy *Dytiscidae*. Przepoczwarczenie larw przypada prawdopodobnie na okres od trzeciej dekady czerwca do połowy lipca, a być może przeciąga się nieco dłużej. Z 6 larw L_3 złowionych 17 VI 1997 w ciągu kolejnych 5 dni hodowli uzyskano poczwarki, zaś dorosłe formy teneralne stwierdzano w terenie jeszcze przy końcu lipca. W warunkach naturalnych poczwarek nie stwierdzono, ale przepoczwarczenie najprawdopodobniej odbywa się w częściowo zanurzonych torfowcach ponad poziomem wody. Stadium poczwarki w hodowli (temp. pokojowa) trwa 9–10 dni (badano 3 poczwarki). Dorosłe chrząszcze obserwowano na torfowiskach do końca pierwszej dekady października. Brak ich obecności w tych biotopach w późniejszym okresie badań jest najprawdopodobniej związany z migracją na zimowiska, jaką odbywają zimujące imagines do środowisk o niższej wilgotności podłoża. Podobne zachowanie obserwowano w przypadku innych *Staphylinidae* terenów wilgotnych (SZUJECKI, 1966; STANIEC, 1989).

Szczegółowy opis morfologii stadiów rozwojowych *A. wagenschieberi* będzie zamieszczony w oddzielnej pracy.

Wnioski

Jak z powyższego wynika, w polskich warunkach klimatycznych omawiany chrząszcz ma jedną generację w ciągu roku, a zimującym stadium jest postać dorosła. Według klasyfikacji KASULE'go (1968), można tego kusaka zaliczyć do grupy gatunków z larwami letnimi. Ich aktywność przypada na okres od wiosny do jesieni, jaja składane są od późnej wiosny do połowy lata, larwy występują w lecie, nowa generacja zwykle pojawia się w drugiej połowie tej pory roku, a następnie jesienią udaje się na zimowiska (KASULE, 1968).

Biorąc pod uwagę wymagania ekologiczne i biologię, *A. wagenschieberi* obok kilku innych gatunków *Staphylinidae* może być dobrym bioindykatorem stanu torfowisk wysokich i przejściowych. Jego liczne występowanie świadczy o tak istotnym dla wymienionych biotopów stale utrzymującym się wysokim poziomie wód. Jest to obecnie rzadka cecha obszarów torfowiskowych, szczególnie w obliczu jeszcze ciągłej i często bezmyślnej melioracji oraz niestabilności stosunków wodnych. Jak wykazały badania terenowe takie warunki preferują nie tylko dorosłe chrząszcze, ale także postacie larwalne, które dość licznie obserwowano tylko w najbardziej podtopionych miejscach. Badany obszar Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego (południowa część Podlasia) jest obecnie największą w Polsce znaną enklawą występowania tego rzadkiego gatunku kusaka. Dalsze występowanie na tym terenie jego i innych interesujących zwierząt o podobnych wymaganiach środo-

wiskowych będzie możliwa głównie przez odpowiednią ochronę unikalnych w skali europejskiej biotopów. Są nimi coraz szybciej ulegające tu nieodwracalnym przekształceniom liczne torfowiska wysokie i przejściowe.

SUMMARY

Acylophorus wagenschieberi is very rare rove beetle in Poland. Four new localities of the species in Podlasie region (eastern Poland) are given. The species occurs in greatest numbers on the newly discovered locality in the vicinity of Jelino village (57% of all collected *Staphylinidae*). It is known as a stenotopic, hydrophilous and sphagnofilous species. It occurs on high- and transitional moors, preferring the ecotone zones between the water bodies and the surrounding peatbogs. The main factor limiting its occurrence and abundance is high and stable water-level. It was collected together with other rove beetle species, such as: *Lathrobium quadratum*, *L. terminatum*, *L. rufipenne*, *Cryptobium fracticorne*, *Erichsonius cinerescens*, *Philonthus nigrita*, *Acylophorus glaberimus*, *Atanygnathus terminalis*. In Poland it appears to be monovoltine species. The adults on the peat-bogs were first encountered at the beginning of May. Oviposition and females with mature eggs were observed from the third decade of May until the end of June. Larval development and pupation take place probably from the beginning of June until the middle of July. A new generation appears in July, and maximum numbers of the adults were collected at the end of that month. They were observed in the field until the first decade of October. The wintering stage is the adult. The adults migrate for hibernation from peatbogs to drier areas. Considering its environmental preferences this beetle may have a great importance as a good environmental indicator.

PIŚMIENNICTWO

- BAŁAGA K., DOBROWOLSKI R., HARASIMIUK M., RODZIK J., 1996: Problemy genezy i ewolucji zbiorników jeziorno-torfowiskowych Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego a warunki ich funkcjonowania. [W:] Funkcjonowanie ekosystemów wodno-błotnych w obszarach chronionych Polesia. [red.] S. RADWAN. Wyd. UMCS, Lublin: 9-16.
- BOROWIEC J., 1990: Torfowiska regionu Lubelskiego. PWN, Warszawa. 348 ss.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J., 1980: Chrząszcze *Coleoptera* – Kusakowate *Staphylinidae*, część 2. Kat. Fauny Polski, Warszawa, XXIII 7: 1-272.
- KASULE F. K., 1968: Field studies on the life-histories of some british *Staphylinidae* (*Coleoptera*). Trans. Soc. br. ent., 18: 49-80.
- KOCH K., 1989: Die Käfer Mitteleuropas. Ökologie, 1. Goecke und Evers Verlag, Krefeld. 440 ss.
- LUCHT H. W., 1987: Die Käfer Mitteleuropas–Katalog. Goecke und Evers Verlag, Krefeld. 342 ss.
- STANIEC B., 1989: *Steninae* (*Coleoptera*, *Staphylinidae*) projektowanego Nadwieprzańskiego Parku Krajobrazowego. Ann. UMCS, C, 44: 97-110.

- STANIEC B., 1994: Materiały do poznania kusakowatych (*Coleoptera, Staphylinidae*) Wyżyny Lubelskiej. Część I. Wiad. entomol., **13**, 2: 95-99.
- STANIEC B., 1996: Materiały do poznania kusakowatych (*Coleoptera, Staphylinidae*) Wyżyny Lubelskiej. Część II. Wiad. entomol., **15**, 1: 23-29.
- SZUJECKI A., 1966: Zależność między wilgotnością wierzchniej warstwy gleb leśnych a rozmieszczeniem kusakowatych (*Staphylinidae, Col.*) na przykładzie nadleśnictwa Szeroki Bór w Puszczy Piskiej. Folia forest. pol., **A, 12**: 5-156.

POLEMIKI – POLEMICS

Kserotermiczny czy kserotermofilny?

To częste pytanie jest – przynajmniej w odniesieniu do gatunków – źle postawione, ponieważ drugie określenie zawiera się w pierwszym; jest jego uściśleniem. Pojęcie „gatunek kserotermiczny” stwierdza tylko fakt przywiązania do suchych i ciepłych siedlisk, natomiast „kserotermofilny”, podobnie jak „kserotermobiontyczny”, określa stopień tego związku.

W ostatnim czasie rozmawiałem z wieloma osobami na temat gatunków kserotermicznych. Zagadnienie to było nawet przedmiotem dyskusji na jednym z zebrań Krakowskiego Oddziału Towarzystwa Fizjograficznego. Definicje i opinie, które usłyszałem przy tej okazji pozwoliły mi lepiej sprecyzować swoje poglądy i zestawić argumenty na ich poparcie. Przekonałem się również (zresztą nie po raz pierwszy), że zjawiska proste i niemal intuicyjnie wyczuwalne mogą być rozmaicie interpretowane, a nawet nie dostrzegane.

Zarzuty stawiane w dyskusjach i wątpliwości moich rozmówców mają zróżnicowane podłoże i charakter. W tym miejscu skupię się tylko na aspekcie nomenklatorycznym oraz postaram się przybliżyć czytelnikom pojęcie gatunku kserotermicznego. Otóż szereg zoologów proponuje mi zastąpienie nazwy „kserotermiczny” na „kserotermofilny”. Padają przy tym różne argumenty. Do najczęstszych należy pogląd, że stosowany przeze mnie termin jest nielogiczny, ponieważ „gatunek nie może być suchy i ciepły”, co sugeruje stosowane określenie. Faktycznie, wyraz „kserotermiczny” składa się z dwóch greckich słów: xeros (suchy) i thermos (ciepły) oraz polskiego przyrostka „-iczny”. Pod względem językowym jest to poprawne, nie budzące żadnych zastrzeżeń, połączenie. Problem dotyczy logiki. W tej sprawie zasięgnąłem opinii filologów z Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, którzy potwierdzili moje przypuszczenia, że w słowotwórstwie nie należy doszukiwać się logiki. Język tworzy posługujący się nim naród w miarę jak odkrywa nieznanne dotąd zjawiska i wytwarza nowe przedmioty, a rolą językoznawcy jest systematyzowanie słów i umieszczanie ich w ramach ustalonych reguł. W żadnym wypadku słowa te nie są poddawane logicznej cenzurze. Prezentując podejście moich dyskutantów należało by zakwestionować wiele terminów, chociażby słowo „termos”. Jak zatem powinno się nazywać to wszystkim znane „naczynie do przechowywania substancji o temperaturze znacznie różniącej się od temperatury otoczenia” (definicję zaczerpnąłem ze Słownika Wyrazów Obcych pod redakcją J. TOKARSKIEGO, PWN, 1980). W tej chwili trudno byłoby ustalić, czy autor słowa „kserotermiczny” miał na myśli coś, co jest suche i ciepłe, czy coś, co nawiązuje do suchego i ciepłego. Polska końcówka dodana do greckiego tematu może bowiem modyfikować znaczenie poszczególnych składników wyrazu. Poza tym to samo słowo użyte w różnym kontekście może mieć odmienne znaczenie. Jednak określenie „gatunek kserotermiczny”, stosowane od dawna w biologii nie

odnosi się do właściwości fizycznych ciała osobników, lecz wskazuje na ich cechę ekologiczną, to znaczy – związek z siedliskami kserotermicznymi. Takie jest, o ile mi wiadomo, pierwotne znaczenie użytego terminu. Myślę, że również w tym zakresie powinna obowiązywać zasada priorytetu. Nie ma potrzeby zmieniać nazwy czegoś, co już wcześniej zostało nazwane i zdefiniowane. Jest to z jednej strony praktyczne, a z drugiej – eleganckie. Proponowana zamiana jest nie do przyjęcia również z tego względu, że „gatunek kserotermofilny” ma przecież inne znaczenie.

Samo pojęcie gatunku kserotermicznego rodzi szereg kontrowersji i pytań o uniwersalność definicji i dobór kryteriów wyróżniających. Studiując to zagadnienie doszedłem do wniosku, że moje ujęcie jest zgodne z powszechnie stosowanym w nauce znaczeniem tego terminu. Gatunek kserotermiczny jest to zatem gatunek występujący na określonym terenie wyłącznie lub głównie w siedliskach kserotermicznych. Słowo „głównie” oznacza, iż większość stanowisk (ok. 3/4) jest zlokalizowana w siedliskach kserotermicznych, a pozostałe – w środowiskach o zbliżonych warunkach termicznych i wilgotnościowych. Zaletą podanej definicji jest możliwość prostego zastosowania jej do dużej liczby gatunków wolnożyjących, korzystających bezpośrednio z warunków oferowanych przez siedlisko. Na tym etapie klasyfikacji nie ma zatem potrzeby wnikania w charakter związków łączących dany gatunek ze środowiskiem. Badania relacji przyczynowo-skutkowych, chociaż zwykle trudne, długotrwałe i kosztowne, są oczywiście pożądane. Po zgromadzeniu odpowiednich informacji możliwe będzie przypisanie poszczególnym gatunkom kategorii „kserotermofilny” lub „kserotermobiontyczny”.

Poważne ograniczenie definicji ma związek ze zmiennością geograficzną gatunków, dlatego posługując się określeniem „gatunek kserotermiczny” należy każdorazowo podać obszar będący punktem odniesienia (np. Polska, Nizina Środkowoeuropejska lub jeszcze większy teren obejmujący badane stanowiska). Innego rodzaju trudność wynika z nieostrości podanej definicji, która – pozostawiając dość dużą swobodę – odwołuje się do doświadczenia badacza. Myślę jednak, że jest to cecha wszystkich (lub przynajmniej znacznej większości) pojęć biologicznych.

Niechęć niektórych przyrodników do wyróżniania elementów ekologicznych bierze się częściowo z braku odpowiedniej wiedzy na temat siedlisk i biotopów, a zwłaszcza ich typologii. Niejednokrotnie stwierdziłem u swoich rozmówców, że nie rozróżniają oni na przykład muraw kserotermicznych i psammofilnych traktując każde suche i nasłonecznione miejsce za kseroterm. Tymczasem podłoże piaszczyste z jednej, a wapienne, gipsowe i lessowe z drugiej strony oferują roślinom i zwierzętom odmienne warunki termiczne i mogą wpływać na ich preferencje siedliskowe.

W podanej przeze mnie definicji należy zwrócić uwagę, że określa ona gatunek kserotermiczny poprzez zajmowane siedlisko, a nie środowisko czy zespół roślinny. Dlatego gatunek kserotermiczny może występować na przykład w ruderalnych lub segetalnych zbiorowiskach roślinnych, gdy utrzymują one wymagane parametry siedlisk kserotermicznych. Taka sytuacja ma często miejsce na wyżynach południowej Polski po zniszczeniu (np. zaoraniu lub wydeptaniu) murawy kserotermicznej. Tak więc zasadniczą czynnością przy typowaniu gatunków kserotermicznych jest właściwe rozpoznanie siedliska, w którym żyją. Ogólnie można powiedzieć, że są to miejsca wybitnie suche i ciepłe o określonej wystawie i specyficznym podłożu. Dla florysty i faunisty mających odpowiednie przygotowanie do pracy w terenie nie jest to zadanie trudne i nie wymaga stosowania żadnej aparatury pomiarowej. Zoolog znający rośliny ma dodatkowo cały szereg gatunków wskaźnikowych, których występowanie jednoznacznie określa charakter siedliska. Podobnie botanik może wykorzystywać w tym celu liczne zwierzęta, zwłaszcza bezkręgowce.

Mieczysław MAZUR, Kraków

Wiad. entomol.	17 (1): 13-20	Poznań 1998
----------------	---------------	-------------

Żuki (*Coleoptera: Scarabaeoidea*) Poleskiego Parku Narodowego

Scarabs (*Coleoptera: Scarabaeoidea*) of the Poleski National Park

MAREK BUNALSKI¹, WIESŁAW PIOTROWSKI²

¹Katedra Entomologii AR, ul. Dąbrowskiego 159, 60-594 Poznań

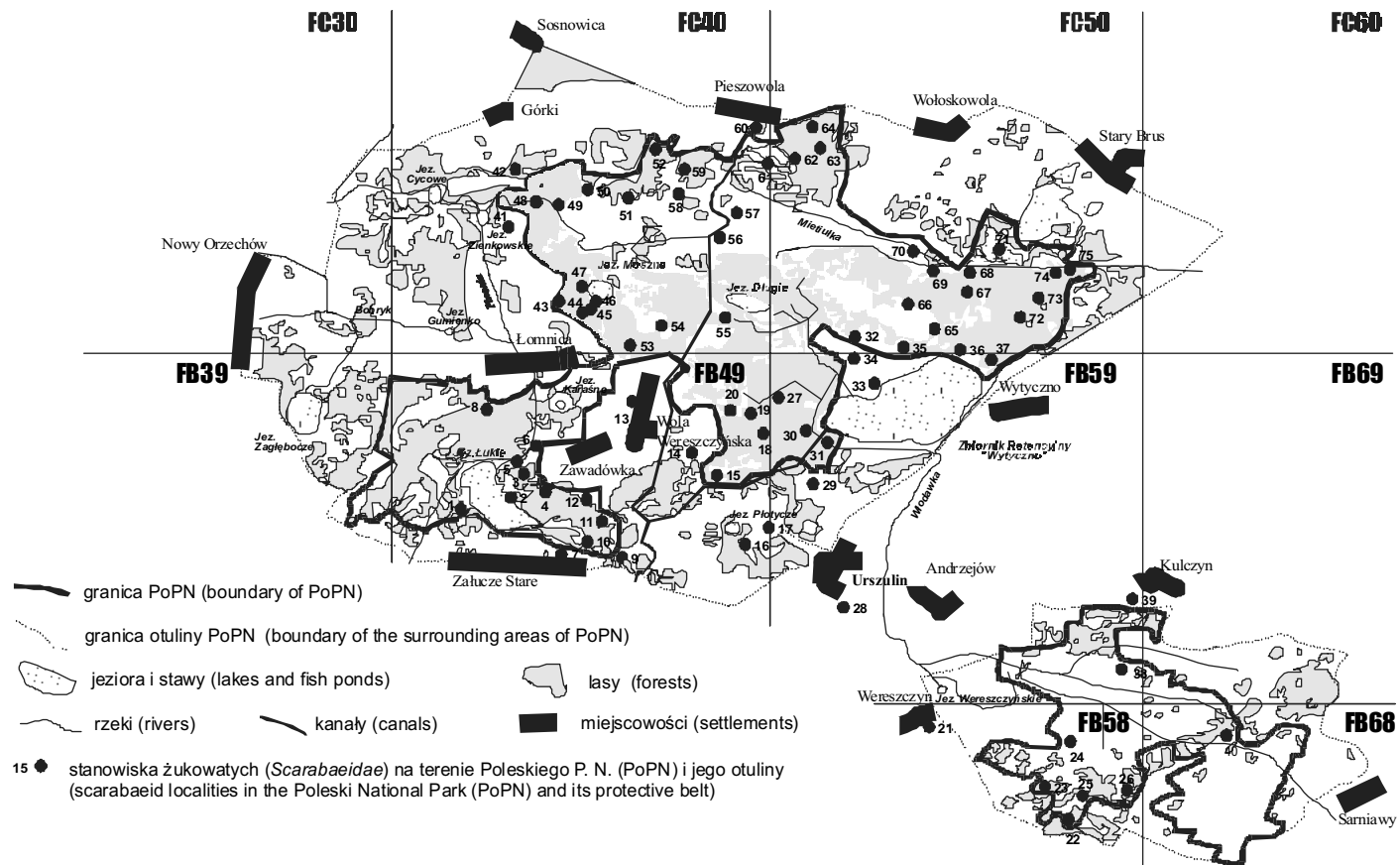
²Poleski Park Narodowy, ul. Chełmska 7, 22-234 Urszulin

ABSTRACT: During the inventory of the fauna of the Poleski National Park (eastern Poland) in 1994–1997, 49 species of the superfamily *Scarabaeoidea* were collected at 75 localities: 5 species of *Geotrupidae*, 40 of *Scarabaeidae* s. lat., 3 of *Lucanidae* and 1 of *Trogidae*.

KEY WORDS: *Coleoptera*, *Scarabaeoidea*, E Poland, Poleski National Park, faunistic inventory.

Polesie Podlaskie jest krainą geograficzną położoną w środkowo-wschodniej części Polski. Od północy graniczy z Podlasiem, od południa z Wyżyną Lubelską, od zachodu z Małym Mazowszem, a od wschodu z Polesiem Brzeskim i Wołyńskim. Najmniej gospodarczo przekształconym, a przy tym najlepiej przyrodniczo zachowanym obszarem jest leżąca w jego południowej części Równina Łęczyńsko-Włodawska. W roku 1990 utworzono na niej Poleski Park Narodowy (PoPN), powiększony w 1994 roku do obecnego rozmiaru około 10 000 ha.

Obszar PoPN posiada charakter pradawnej, zatorfionej doliny rzecznej, przebiegającej południkowo. Jest on ograniczony od północy wzniesieniem moreny czołowej zlodowacenia środkowopolskiego – Garbem Włodawskim, od południa zaś wzniesieniem Pagórów Chełmskich (KONDRACKI, 1994). W centrum doliny znajduje się kilka niewielkich, kredowych wzniesień.

Ryc. (Fig.). Szkic terenu badań (map of the study area).

sień o wysokości nieco ponad 180 m n.p.m. Większą część obszaru stanowią równoległe doliny torfowe, wznoszące się do poziomu 170 m n.p.m., urozmaicone kilkoma jeziorami i całą masą drobnych zbiorników wodnych (stawy i torfianki).

Największą powierzchnię zajmują torfowiska przejściowe i niskie, w tym węglanowe oraz, na znacznie mniejszym obszarze, torfowiska wysokie typu kontynentalnego. W większości zarośnięte są one bagiennymi zespołami zaroślowo-leśnymi (*Salicetum pentandro-cinereae*, *Betuleum pubescentis*, *Vaccinio ulginosi-Pinetum* i *Carici elongatae-Alnetum*). Bezleśne torfowiska porastają natomiast głównie zespoły roślinne z grupy *Magnocaricion* i *Molinietalia*. Część torfowisk, po ich wcześniejszym odwodnieniu, zamieniono na łąki i pastwiska. Znacznie mniejszą powierzchnię w stosunku do obszaru równin torfowych zajmują piaszczyste równiny sandrowe. Równiny te pokrywają przede wszystkim leśne zespoły borowe (z grupy *Dicrano-Pinion*) oraz na bardziej żyznych ich fragmentach grądy (*Quercetea robori-Petraeae* i *Tilio-Carpinetum*). Szczegółowa charakterystyka florystyczna znajduje się w pracach FIJAŁKOWSKIEGO (1959, 1971, 1989).

Chrzążce z nadrodziny żuków (*Coleoptera: Scarabaeoidea*) występujące na terenie Polesia nie były dotychczas przedmiotem badań faunistycznych i brak jest o nich jakichkolwiek danych (PIOTROWSKI, 1994). Dopiero ostatnie badania (BUNALSKI, w przygot.) przyczyniły się do wypełnienia tej luki, rzucając nieco światła na najciekawsze przyrodniczo tereny tego regionu.

Materiał stanowiący przedmiot niniejszej pracy zgromadzono w trakcie prac inwentaryzacyjnych fauny Poleskiego Parku Narodowego, prowadzonych w latach 1994–1997. Chrzążce odławiano metodą „na upatrzonego”, w pułapki ziemne Barbera, metodą czerpakową, na przynętę świetlną, oraz przeglądając odchody zwierzęce. Łącznie pobrano próby z 75-ciu stanowisk położonych na terenie PoPN i w jego otulinie. Poniżej przedstawiono wykaz stanowisk badawczych zgodnie z numeracją przyjętą w tabeli (Tab.) i na mapce (Ryc.), z rozbiciem na kwadraty siatki UTM 10 × 10 km.

FB49

1. PoPN, Deszczytno, oddz. 246
2. PoPN, Rybakówka przy jez. Łukie, oddz. 255
3. PoPN, Bagno Sławy, ad Zawadówka, oddz. 243
4. PoPN, Bagno Sławy, ad Zawadówka, oddz. 242
5. PoPN, Bagno Orłów, oddz. 234
6. PoPN, Bagno Orłów, ad Zawadówka, oddz. 233
7. PoPN, Blizienki, ad Łomnica, oddz. 212
8. Załucze Stare, wieś
9. PoPN, Załucze Stare, oddz. 264

10. PoPN, Bagno Sławy, ad Załucze Stare, oddz. 262
11. PoPN, Bagno Sławy, ad Załucze Nowe, oddz. 260
12. PoPN, Bagno Sławy, ad Załucze Stare, oddz. 241
13. PoPN, Wola Wereszczyńska, oddz. 265
14. Babsk, wieś
15. PoPN, Babsk, oddz. 200
16. Wiązowiec, las koło jez. Płotycze
17. Wiązowiec, pola
18. PoPN, Las Brzeziny, oddz. 192
19. PoPN, Olszowo, oddz. 183
20. PoPN, Olszowo, oddz. 184

FB58

21. Wereszczyn
22. PoPN, Bagno Bubnów, ad Wielkopole, oddz. 373
23. PoPN, Bagno Bubnów, ad Wielkopole, oddz. 370
24. PoPN, Bagno Bubnów, ad Sękowo, oddz. 351
25. PoPN, Bagno Bubnów, Las Czemernik, oddz. 372
26. PoPN, Bagno Bubnów, Las Czemernik, oddz. 358

FB59

27. PoPN, Olszowo, oddz. 184
28. PoPN, Urszulin, oddz. 266
29. Michałowska Grobelka
30. PoPN, uroczysko „Kochanowskie”, oddz. 191
31. PoPN, uroczysko „Kochanowskie”, oddz. 195
32. PoPN, Wólka Wytycka, oddz. 149
33. Wólka Wytycka, grobla jez. Wytyckiego
34. Wólka Wytycka, wieś
35. PoPN, Wólka Wytycka, oddz. 146
36. PoPN, Łowiszów, oddz. 145
37. PoPN, Łowiszów, oddz. 144
38. PoPN, Bagno Bubnów, ad Pikulawka, oddz. 314
39. PoPN, Kulczyn, oddz. 301

FB68

40. PoPN, Bagno Staw, ad Wojciechów, oddz. 309

FC40

41. Zienki
42. Las Krynica, ad Górki
43. PoPN, Las Bagno, oddz.140

44. PoPN, Las Bagno, oddz.139
45. PoPN, Las Bagno, oddz.138
46. PoPN, jez. Moszne, spleja, oddz. 138
47. PoPN, jez. Moszne, oddz. 100
48. PoPN, uroczysko „Szwedzka Mogiła”, oddz. 33
49. PoPN, Ciek Zienkowski, oddz. 30
50. PoPN, Zbójno, oddz. 28
51. PoPN, Zbójno, oddz. 27
52. PoPN, Zbójno, oddz. 17
53. PoPN, Wola Wereszczyńska, oddz. 170
54. PoPN, Kolonia Wola Wereszczyńska, szkółka leśna, oddz. 159
55. PoPN, Grąd, ad jez. Długie, oddz. 155
56. PoPN, Lipniak, oddz. 88
57. PoPN, Łąka Pociągi, oddz. 68
58. PoPN, Łąka Pociągi, oddz. 45
59. PoPN, urzoczysko „Pohorylec”, oddz. 15
60. Pieszowola, park podworski

FC50

61. PoPN, Staw Głęboki, grobla, oddz. 8
62. PoPN, Pieszowola, oddz. 8
63. PoPN, uroczysko „Dobry Las”, ad Pieszowola, oddz. 6
64. PoPN, uroczysko „Dobry Las”, ad Pieszowola, oddz. 2
65. PoPN, Durne Bagno, oddz. 121
66. PoPN, Durne Bagno, oddz. 122
67. PoPN, Bagno Bieleckie, oddz. 110
68. PoPN, Łowiszów, oddz. 59
69. PoPN, Nowiny, oddz. 37
70. PoPN, Łąki Ochoża, ad Nowiny, oddz. 37
71. PoPN, Staw Perkoz, oddz. 36
72. PoPN, Łowiszów, oddz. 115
73. PoPN, Łowiszów, oddz. 105
74. PoPN, Mietiułka, oddz. 53
75. PoPN, Mietiułka, oddz. 52

Zgromadzony materiał obejmuje 49 gatunków z nadrodziny żuków (*Scarabaeoidea*), w tym: 5 gatunków z rodziny żukowatych (*Geotrupidae*), 40 – z rodziny poświętnikowatych (*Scarabaeidae* – sensu lato), 3 – jelonkowatych (*Lucanidae*) i 1 gatunek modzelatkowatych (*Trogidae*). Szczegółowy wykaz stwierdzonych gatunków wraz z numerami stanowisk przedstawia tabela (Tab.).

Materiały dowodowe znajdują się w większości w zbiorach Poleskiego Parku Narodowego.

Autorzy pragną w tym miejscu podziękować dr Bernardowi STAŃCOWI, mgr Pawłowi BUCZYŃSKIEMU i mgr Robertowi ROZWAŁCE (Zakład Zoologii UMCS w Lublinie), mgr Izabeli HAJDAMOWICZ (Zakład Zoologii WSRiP w Siedlcach) oraz leśn. Markowi HOŁOWIŃSKIEMU (L-ctwo Macoszyn) za udostępnienie części materiałów użytych w niniejszym opracowaniu

Tab. Wykaz stwierdzonych gatunków i ich stanowiska

Tab. List of recorded species and their localities

Gatunek (Species)	Numery stanowisk* (Numbers of localities)*
1	2
GEOTRUPIDAE	
<i>Odonteus armiger</i> (SCOP.)	24
<i>Anoplotrupes stercorosus</i> (HARTM.)	10, 32, 36, 44, 48, 55, 63, 66, 67
<i>Geotrupes spiniger</i> (MARSH.)	18, 19, 38, 52
<i>Geotrupes stercorarius</i> (L.)	6, 18, 37, 46, 48, 49, 50, 63, 65
<i>Trypocopris vernalis</i> (L.)	30, 37, 67
SCARABAEIDAE (sensu lato)	
<i>Copris lunaris</i> (L.)	9, 17, 28, 39, 51
<i>Onthophagus coenobita</i> (HERBST)	13, 29, 75
<i>Onthophagus fracticornis</i> (PREYSSL.)	53
<i>Onthophagus nuchicornis</i> (L.)	2, 10, 11, 14, 24, 29, 36, 38, 45, 49, 51, 59, 64
<i>Onthophagus ovatus</i> (L.)	23
<i>Onthophagus similis</i> (SCR.)	15, 24, 38, 45, 69
<i>Onthophagus taurus</i> (SCHREB.)	4, 10, 36, 38, 40, 58, 69
<i>Aphodius ater</i> (DE GEER)	38
<i>Aphodius distinctus</i> (MÜLL.)	1, 8, 14, 23, 26, 28, 29, 36, 38, 48, 57, 62, 64, 70
<i>Aphodius erraticus</i> (L.)	10, 33, 36, 40
<i>Aphodius fimetarius</i> (L.)	1, 23, 24, 26, 33, 36, 38, 47, 48, 55, 64
<i>Aphodius fossor</i> (L.)	10, 24, 38
<i>Aphodius granarius</i> (L.)	1, 29
<i>Aphodius haemorrhoidalis</i> (L.)	19, 24, 38, 40
<i>Aphodius ictericus</i> (LEICH.)	29
<i>Aphodius paracoenosus</i> BALTH. et HRUB	1

1	2
<i>Aphodius plagiatus</i> (L.)	4
<i>Aphodius prodromus</i> (BRAHM)	1, 7, 8, 22, 29, 33, 38, 57, 60, 64, 70
<i>Aphodius pusillus</i> (HERBST)	38
<i>Aphodius rufipes</i> (L.)	4, 19, 38
<i>Aphodius rufus</i> (MOLL)	3, 24, 38, 46, 49, 64
<i>Aphodius sordidus</i> (F.)	1, 3, 24, 38, 46, 49
<i>Aphodius sphacelatus</i> (PANZ.)	1, 33, 38
<i>Aphodius subterraneus</i> (L.)	1, 10, 29, 33, 36, 38, 40, 70
<i>Maladera holosericea</i> (SCOP.)	1, 5, 9, 28, 36, 40, 56, 62, 64, 70
<i>Serica brunna</i> (L.)	10, 37
<i>Amphimallon solstitiale</i> (L.)	3, 15, 21, 28, 34, 37, 38, 56, 61
<i>Melolontha hippocastani</i> F.	28
<i>Melolontha melolontha</i> (L.)	9, 10, 19, 22, 28, 36, 38, 53, 61, 63, 71, 73
<i>Polyphylla fullo</i> (L.)	73, 74
<i>Hoplia graminicola</i> (F.)	9, 10, 15, 38, 43, 61
<i>Hoplia philanthus</i> (FUESSL.)	2, 6, 43, 61
<i>Chaetopteroptia segetum</i> (HERBST)	9, 15, 43, 55, 70
<i>Anomala dubia</i> (SCOP.)	2, 8, 10, 31, 37, 48, 54, 61
<i>Phyllopertha horticola</i> (L.)	9, 15, 29, 37, 55, 61
<i>Oryctes nasicornis polonicus</i> MINK	16, 28, 41, 42, 60
<i>Valgus hemipterus</i> (L.)	2, 9, 15, 22, 28, 29, 31, 35, 37, 59, 63
<i>Tropinota hirta</i> (PODA)	10, 31, 54, 63
<i>Cetonia aurata</i> (L.)	9, 10, 23, 27, 38, 40, 54, 63, 68, 71
<i>Netocia cuprea metallica</i> (HERBST)	2, 9, 15, 20, 35, 44, 54, 55, 63, 70
LUCANIDAE	
<i>Dorcus parallelipipedus</i> (L.)	28, 72
<i>Platycerus caraboides</i> (L.)	12, 25, 30, 55, 63
<i>Sinodendron cylindricum</i> (L.)	63
TROGIDAE	
<i>Trox sabulosus</i> (L.)	8, 29, 36

*Liczby odpowiadają numerom stanowisk na mapce (Ryc.) oraz w tekście.

*Numbers correspond to the locality numbers on the map (Fig.) and in the text.

SUMMARY

Polesie is a geographic region located in the eastern part of Poland. Rownina Łęczyńsko-Włodawska is its part, the least transformed by human economic activities; in 1990 the Poleski National Park was established there, and in 1994 it was increased by 10,000 ha. The area is an ancient, longitudinally situated, peat-bearing river valley.

Beetles of the superfamily *Scarabaeoidea* in the Poleski National Park were not previously studied faunistically and there were no data on their occurrence in that area. The materials were collected within the faunistic inventory in 1994–1997. Samples were taken from 75 localities in the park and its protective belt.

The material includes 49 species of the superfamily *Scarabaeoidea*: 5 species of *Geotrupidae*, 40 of *Scarabaeidae* s. lat., 3 of *Lucanidae* and 1 of *Trogidae*. A detailed list of the species, with locality numbers, is presented in the table (Tab.).

PIŚMIENNICTWO

- BUNALSKI M., [w przygot.]: Żuki (*Coleoptera: Scarabaeoidea*) Sobiborskiego Parku Krajo-
brazowego.
- FIJAŁKOWSKI D., 1959: Szata roślinna jezior łęczyńsko-włodawskich i otaczających je tor-
fowisk. *Annls Univ. Mariae Curie-Skłodowska, sec. B.*, **14**, 3: 131-206.
- FIJAŁKOWSKI D., 1971: Charakterystyka geobotaniczna kompleksu wodno-torfowiskowe-
go koło Wytyczna w woj. Lubelskim. *Folia Soc. Lubl., sec. B*, **11**: 3-10.
- FIJAŁKOWSKI D., 1989: Szata roślinna, walory florystyczne i fitosocjologiczne. [W:] Poleski
Park Narodowy, dokumentacja naukowa. IGPIK, TWWP w Lublinie: 62-68.
- KONDRACKI J., 1994: Geografia Polski. Mezoregiony fizyczno-geograficzne. PWN, War-
szawa. 339 ss.
- PIOTROWSKI W., 1994: Wykaz fauny Poleskiego Parku Narodowego. *Parki nar. Rez.*
przyr., **13**, 1: 47-61.

Wiad. entomol.	17 (1): 21-36	Poznań 1998
----------------	---------------	-------------

Nowe dane o występowaniu czterech mało znanych gatunków z rodziny sprężykowatych (*Coleoptera: Elateridae*), w niektórych rejonach Europy Środkowej*

New data on the occurrence of four little known elaterid species (*Coleoptera: Elateridae*) in some regions of Central Europe

LECH BUCHHOLZ¹, MAŁGORZATA OSSOWSKA²

¹ul. Żmujdzka 32/2, 31-217 Kraków

²Zakład Filozofii Przyrody i Kultury Wsi AR, al. 29-Listopada 46, 31-425 Kraków

ABSTRACT: *Anostirus gracilicollis* (STIERL.), *Ampedus melanurus* (MULS. et GUILL.), *A. suecicus* PALM and *Dicronychus equisetioides* LOHSE have been recorded from Poland. *D. equisetioides* has been found also in Ukraine, and *A. melanurus* in Austria. Their localities, notes on bionomics and diagnostic characters are given. In case of *A. gracilicollis* and *D. equisetioides* it is necessary to confirm their distinct taxonomic status by detailed morphological and bionomical studies.

KEY WORDS: *Coleoptera*, *Elateridae*, *Anostirus gracilicollis*, *Ampedus melanurus*, *Ampedus suecicus*, *Dicronychus equisetioides*, new records, notes on biology, notes on taxonomy, Poland, Ukraine, Austria.

W związku z obserwowanym w ostatnich latach zainteresowaniem, większej niż dawniej liczby europejskich koleopterologów, rodziną sprężykowatych (*Elateridae*), a co za tym idzie zintensyfikowaniem badań faunistycznych i taksonomicznych nad tą grupą chrząszczy, pojawiło się w literaturze wiele interesujących informacji o występowaniu szeregu mało znanych gatunków, w różnych regionach Europy, w tym w Europie Środkowej. Część z nich to taksony opisane w ostatnim czasie, a pozostałe to gatunki, które nazwać by można „zapomnianymi” lub „ignorowanymi”, a także takie, któ-

* W części dotyczącej Puszczy Białowieskiej, praca wykonana w ramach projektu badawczego nr 4 S401 098 06, finansowanego w latach 1994–1997 przez Komitet Badań Naukowych. Druk pracy w 50% sfinansowany z funduszy przyznanych przez KBN na realizację tego projektu.

re w swej taksonomicznej historii przechodziły „burzliwe dzieje” zmieniając kategorie od aberracji czy też odmiany do „dobrego” gatunku lub odwrotnie, niekiedy po kilka razy. W wielu przypadkach nadal trudno jest ustalić rangę systematyczną danej formy i jedynym na czym można się oprzeć celem rozstrzygnięcia tej kwestii, jest powszechność uznawania takowej formy za odrębny takson szczebla gatunkowego. W powiązaniu z tym, a także z nieaktualnością dużej części powszechnie wykorzystywanego piśmiennictwa monograficznego i rozrzuceniem nowszych danych po wielu drobnych publikacjach, niekiedy trudno dostępnych, stan poznania rozmieszczenia przedstawicieli rodziny *Elateridae* w Europie Środkowej uznać można za niewystarczający, a w odniesieniu do niektórych krajów czy regionów wręcz słaby. Na stan ten składa się także nierównomierna intensywność lub prawidłowość badań w różnych krajach lub ich częściach.

Prowadzone przez nas w ostatnich latach badania terenowe, oraz prace na kolekcjach niektórych instytucji i osób prywatnych, zaowocowały uzyskaniem szeregu ciekawych informacji o gatunkach wcześniej z niektórych regionów Europy Środkowej, w tym z Polski, nie wykazywanych. Poniżej podajemy informacje o stanowiskach czterech mało znanych gatunków. Materiały przechowywane w naszej kolekcji oznaczone są symbolem B&O, w zbiorach Instytutu Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN w Krakowie symbolem I.S.E.Z., natomiast w zbiorach Muzeum i Instytutu Zoologii PAN w Warszawie symbolem M.I.Z. Jeśli materiał zbierany był przez nas, zastosowaliśmy skrót LB oraz MO.

Za pomoc w gromadzeniu lub udostępnieniu materiałów wykorzystanych w niniejszej pracy, składamy serdeczne podziękowanie Panom: Bolesławowi BURAKOWSKIEMU, Lechowi BOROWCOWI, Tadeuszowi GAZURKOWI, Jerzemu M. GUTOWSKIEMU, Dariuszowi IWANOWI, Andrzejowi JADWISZCZAKOWI, Krzysztofowi KARWOWSKIEMU, Romanowi KRÓLIKOWI, Danielowi KUBISZOWI, Krzysztofowi LUBECKIEMU, Jerzemu PAWŁOWSKIEMU, Przemysławowi SZWAŁKO i Tadeuszowi WOJASOWI.

Anostirus gracilicollis (STIERLIN, 1896)

Gatunek opisany ze Szwajcarii jako odmiana (var.) *Corymbites hematodes* (FABR.) [= *Anostirus purpureus* (PODA)]. Rangę gatunku nadał mu BINAGHI (1940). Prócz kraju z którego został opisany, znany jest z Francji, Niemiec (Nadrenia), północnych Włoch, Węgier, Ukrainy, Czech i Słowacji (DOLIN, 1988; GURJEVA, 1989; LAIBNER, 1993; LOHSE, 1992; VÁVRA, 1996). Omawiany gatunek jest przypuszczalnie szeroko rozmieszczony w środkowym pasie Europy, jednak ze względu na nie odróżnianie go od powszechnie znanego i bardzo charakterystycznego *A. purpureus*, z wielu

stanowisk w Europie wykazany dopiero w ostatnim czasie. Z Polski *A. gracilicollis* nie był dotychczas podawany, a z Ukrainy wykazany został tylko z doliny środkowego Dniepru (Dnipro) od Kijowa (Kyjiv) po Kremenčuk (DOLIN, 1988). Poniżej prezentujemy stanowiska tego gatunku, na podstawie materiałów, które nie były dotychczas przedmiotem żadnych szczegółowych opracowań faunistycznych. Przypuszczać jednak można, iż część z nich (starsze materiały ze zbiorów I.S.E.Z.) mogła być źródłem oryginalnych informacji odnośnie rozmieszczenia w Polsce *A. purpureus*, zamieszczonych w „Katalogu fauny Polski” (BURAKOWSKI i in., 1985) – zaznaczono je gwiazdką [*]. W związku z wcześniej wspomnianym nie odróżnianiem *A. gracilicollis* od *A. purpureus*, konieczne jest zatem przejrzenie wszystkich kolekcji będących podstawą wykazania *A. purpureus* w różnych regionach i zweryfikowanie, czy w rzeczywistości dotyczyło to tego gatunku. Konieczność tą potwierdza fakt, że np. w kolekcji T. TRELLI (I.S.E.Z.) będącej podstawą opracowania chrząszczy okolic Przemyśla (TRELLA, 1925), znajdują się okazy *A. gracilicollis*.

STANOWISKA NA TERENIE POLSKI

- Górny Śląsk: Szczakowa [*] [Jaworzno - Szczakowa] (UTM: CA76), 18 IV 1911, 1♂, leg. S. POPEK, (coll. I.S.E.Z.).
- Wyżyna Krakowsko-Wieluńska: Kraków - Sikornik (DA24), 6 IV 1939, 1♂, 11 IV 1939, 3♂♂, 1♀, leg. S. POPEK, (coll. I.S.E.Z.); Kraków - Tynec (DA14), 14 IV 1984, 2♂♂, nieczynny kamieniołom – imagines opuszczały gliniastą glebę pokrywającą skały wapienne nad urwiskiem, leg. D. KUBISZ (coll. B&O), 21 III 1989, leg. J. K. MĘYNARSKI, 5♂♂, (coll. I.S.E.Z.), 3♂♂, 1♀, (coll. B&O), 28 IV 1991, 1♀, leg. M. MAZUR (coll. I.S.E.Z.); Kraków - Krzemionki (DA24), 22 IV 1942, 1♀, leg. [?] (coll. I.S.E.Z.); Kraków - Mydlniki (Goła Góra) (DA14), 16 IV 1991, osuwisko z odsłoniętym podłożem lessowym – imagines siedziały bezpośrednio na odsłoniętej glebie i wygrzewały się w promieniach słonecznych, leg. M. MAZUR, 2♂♂ (coll. B&O), 2♂♂ (coll. I.S.E.Z.); Ojcowski Park Narodowy – Dolina Sąspowska (DA16), 17 V 1988, 1♂, leg. J. K. MĘYNARSKI (coll. I.S.E.Z.); Miękinia (CA95), 12 V 1996, 1♀, leg. T. GAZUREK (coll. T. GAZUREK – Ustroń Śląski); Tenczynek [*] (DA05), 11 V 1937, 1♀, leg. S. POPEK (coll. I.S.E.Z.).
- Wyżyna Małopolska: Mozgawa ad Pińczów (DA68), 3 IV 1990, 1♀, stok z kwitnącym miłkiem – pod kamieniami, leg. J. PAWŁOWSKI (coll. I.S.E.Z.); Kików ad Busko-Zdrój (DA98), 3 IV 1991, 1♂, rozległy stok kserotermiczny w starym kamieniołomie, leg. M. MAZUR et J. PAWŁOWSKI (coll. I.S.E.Z.).

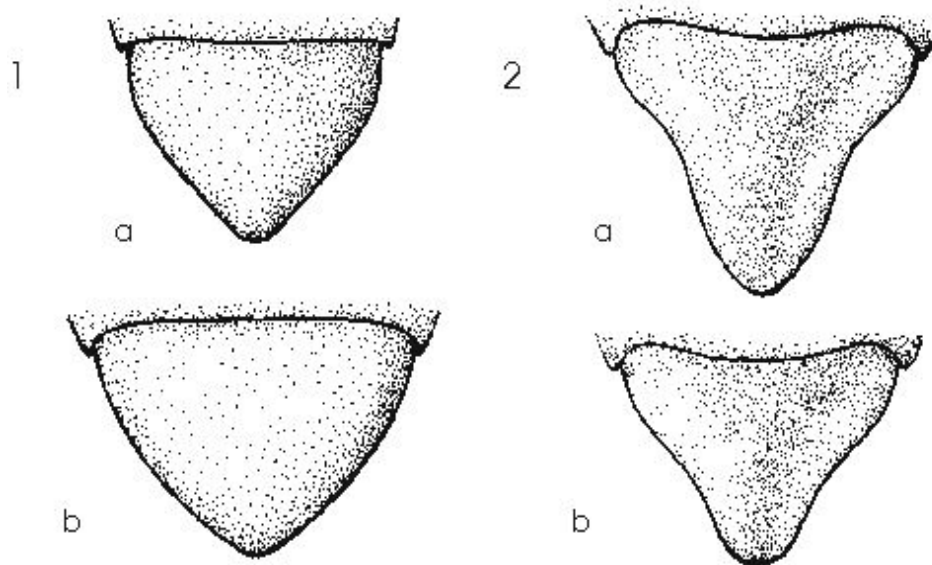
- Nizina Sandomierska: Jarosław [*] (FA24), IV/V 1888, 2♀♀, leg. S. STOBIECKI (coll. I.S.E.Z.);
- Zaleszany ad Rozwadów (EB61), 20 IX 1890, 1♀, „na brzegu lasu sosnowego i dębowego, pod liśćmi i śmieciami i między mchem na ziemi, wykurzane dymem z cygara”, leg. S. STOBIECKI (coll. I.S.E.Z.).
- Beskid Zachodni: Wiśnicz Stary ad Bochnia (DA63), 15 V 1912, 1ex., leg. S. STOBIECKI (coll. I.S.E.Z.); Tęgoborze (DA70), 10–11 V 1892, 1♀, „nad Dunajcem w wikłach i na pustkowiach kamienistych”, leg. M. CHRUŚLIŃSKI (coll. I.S.E.Z. ex coll. S. STOBIECKI); Gorce, Maniowy (DV47), 21 IV 1993, 2♂♂, „na otwartym terenie”, leg. T. WOJAS (coll. B&O); Nowy Sącz [*] (DV79), 13 IV 1892, 4♂♂, „nad potokiem Kamienicą”, 5–10 V 1892, 2♂♂, 2♀♀, „w mieście w ogrodach”, 25–30 V 1892, 1♀, „w mieście”, leg. S. STOBIECKI, (coll. I.S.E.Z.); Żegiestów [*] (DV86), 26 IV 1892, 2♂♂, 11 V 1892, 1♀, „nad Popradem”, leg. S. STOBIECKI (coll. I.S.E.Z.).
- Beskid Wschodni: ad Barwinek (dolina potoku Obszana Woda) (EV47), 9 VII 1992, 1♀, przy drodze w lesie bukowo-jodłowym, leg. LB et MO (coll. B&O); Przemyśl (FA21), IV/V 1883, 2♂♂, leg. B. KOTULA (coll. I.S.E.Z.); Przemyśl (Winna Góra) (FA21), 8 V 1880, 1♂, leg. B. KOTULA (coll. I.S.E.Z.); Przemyśl (Trzy Krzyże) (FA21), 29 IV 1878, 1♂, leg. B. KOTULA (coll. I.S.E.Z.); Dynów - Karolówka (EA81), 20 VI 1928, 1♀, leg. [?] (coll. I.S.E.Z.); Łuczyce ad Przemyśl (FA31), 18 IV 1880, 1♂, leg. B. KOTULA (coll. I.S.E.Z.); ad Korytniki (dolina potoku Hołubla) (FA11), 29 VI 1884, 1♀, leg. B. KOTULA (coll. I.S.E.Z.); Babice ad Przemyśl (FA01), 16 V 1989, 1♀, leg. Z. STEBNICKA (coll. I.S.E.Z.).
- Pieniny: Czorsztyn (DV57), 19 IV 1977, 1♂, leg. J. M. GUTOWSKI (coll. B&O); Sromowce Średnie (DV57), 15 VII 1992, 1♀, „nad Dunajcem na kwiatkach”, leg. K. LUBECKI (coll. K. LUBECKI – Nowa Sól); Pieniński Park Narodowy (DV57), 4 VII 1993, 1♀, „na kwiatkach baldaszkowatych”, leg. K. LUBECKI (coll. K. LUBECKI – Nowa Sól).

NOWE STANOWISKA NA TERENIE UKRAINY

- Pruto-Dniestrzańskie Międzyrzecze (Pruto-Dnistrovs'ke Meżyriččja): Babin ad Zaleszczyki [Zališčyky], 6 V 1887, 1♀,) „na ściankach Dniestru z czeremchy”, leg. S. STOBIECKI (coll. I.S.E.Z.); Prelipcze ad Zaleszczyki, 5 VI 1887, 1♀, „w ogrodzie”, leg. S. STOBIECKI (coll. I.S.E.Z.); Żezawa ad Zaleszczyki, 3 V 1887, 1♂, „z kwitnącej tarniny”, leg. S. STOBIECKI (coll. I.S.E.Z.).
- Beskidy Wschodnie: Czarnohora, dolina potoku Kizia ad Bystrzec [Bystrec'], 12 i 19 VI 1898, 2♀♀, Bystrzec , 8 VIII 1900[?], 1♀, Krasny Łuh ad Żabie [Verchovyna], 8 VI 1898, 1♀, leg. M. RYBIŃSKI (coll. I.S.E.Z.).

Celem odróżnienia *A. gracilicollis* od *A. purpureus* – gatunków na pierwszy rzut oka bardzo podobnych, posłużyć się można poniższym kluczem:

1. Żeberko na trzecim zagoniku pokryw bardzo wyraźne na całej swej długości. 7 (5 widoczny) sternit odwłoka o zarysie lejkowatym, jego boczne krawędzie u obu płci wyraźnie wcięte (Ryc.1) . . . *A. purpureus* (PODA)
- Żeberko na trzecim zagoniku pokryw, w środkowej części silnie spłaszczone, niekiedy całkowicie zrównane z powierzchnią zagonika. 7 (5 widoczny) sternit odwłoka o zarysie trójkątnym lub parabolicznym, jego boczne krawędzie lekko wypukłe lub proste (w szczególności u ♂♂) (Ryc. 2) . . . . . *A. gracilicollis* (STIERLIN)

Ryc. 1, 2. Siódmy (piąty widoczny) sternit odwłoka: 1 – *Anostirus gracilicollis* (STIERLIN): a – samiec, b – samica. 2 – *Anostirus purpureus* (PODA): a – samiec, b – samica.

Fig. 1, 2. Seventh (fifth visible) abdominal sternite: 1 – *Anostirus gracilicollis* (STIERLIN): a – male, b – female. 2 – *Anostirus purpureus* (PODA): a – male, b – female.

Biorąc pod uwagę występowanie zmienności w zakresie podstawowych cech diagnostycznych (kształt 7 sternitu odwłokowego, wyrazistość żeberka na 3 zagoniku pokryw), zarówno u *A. gracilicollis*, jak i *A. purpureus* i w związku z tym istnienie form mniej lub bardziej pośrednich między wymienionymi gatunkami, trudno w chwili obecnej jednoznacznie stwierdzić czy mamy do czynienia z odrębnymi gatunkami czy też różnymi morfotypa-

mi tego samego gatunku. Na uwagę zasługuje jednak fakt względnej jednorodności cech w obrębie danej populacji lokalnej, oraz to, iż w przejrzanym przez nas materiale form na tyle pośrednich by uniemożliwiały zakwalifikowanie do któregoś z wymienionych gatunków nie napotkaliśmy, co potwierdzałoby ich taksonomiczną odrębność. Ostateczne wyjaśnienie tego problemu wymaga przeprowadzenia wnikliwych badań porównawczych, zarówno w zakresie autekologii poszczególnych form, jak i (bazując na bogatszym materiale) morfologii osobników z poszczególnych populacji, a także przesłedzenie zakresu różnorodności morfologicznej osobników w ich obrębie. Z całą pewnością mamy tu jednak do czynienia z taksonami bardzo blisko spokrewnionymi, w związku z czym umieszczenie ich w różnych podrodzajach (*A. purpureus* w podrodzaju *Parastirus* BINAGHI, a *A. gracilicollis* w podrodzaju *Ipostirus* BINAGHI) (BINAGHI, 1940; PLATIA, 1994) wydaje się zupełnie nieuzasadnione.

Na podstawie danych literaturowych (DOLIN, 1988; KOCH, 1989) i obserwacji własnych, stwierdzić można, że *A. gracilicollis* zamieszkuje ciepłe środowiska zaroślowe, głównie na odsłoniętych i nasłonecznionych stokach i skarpach oraz na zboczach dolin rzecznych. Odbywa rozwój w glebie związanej, gliniastej (less, margiel), z reguły słabo zadarnionej i dość suchej, wśród rzadko rosnących drzew i krzewów (przerzedzonych zarośli). Larwy wykazują drapieżnictwo i nekrofagię. Według DOLIN'a (1988) przepoczwarczenie u omawianego gatunku następuje wiosną, a imagines ukazują się w czerwcu i obserwowane są do końca lipca. Biorąc pod uwagę terminy pojawu imagines w Polsce, oraz kwietniowe obserwacje aktywnych imagines w Krakowie - Tyńcu i Krakowie - Mydlnikach, pewnym jest, iż w naszych warunkach klimatycznych przepoczwarczenie larw i wykształcenie imagines następuje w roku poprzednim i postać dorosła zimuje w komorze poczwarkowej (podobnie jak to ma miejsce u *A. purpureus*).

A. gracilicollis i *A. purpureus* mogą występować na tych samych terenach, choć jak dotąd nie były obserwowane wspólnie w jednym miejscu. Sytuacja taka ma np. miejsce w południowej części Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej – w przejrzanym materiale znajdują się okazy obu gatunków z Ojcowskiego Parku Narodowego (*A. purpureus* z Doliny Paduch) oraz z Krakowa (*A. purpureus* z Lasu Wolskiego). W odniesieniu do *A. purpureus* dane powyższe są opublikowane (BURAKOWSKI i in., 1985; PAWŁOWSKI i in., 1994).

Ampedus melanurus MULSANT et GUILLEBEAU, 1855

Gatunek opisany z Francji, z Jury i Alp Zachodnich. W ciągu następnych około 50 lat stwierdzony na zaledwie kilku kolejnych stanowiskach w Alpach francuskich, oraz w Pirenejach i w zachodniej części Alp włoskich (Piemont). Od przełomu XIX i XX w. traktowany przez większość europej-

skich koleopterologów jako aberracja *A. elongatulus* (FABR.) (REITTER, 1906, 1918; SCHENKLING, 1925). Interesujące jest w tym względzie to, że REITTER, nie znając jak sam pisze (1918) *A. melanurus*, traktuje go jako aberrację, a SCHENKLING (1925) tylko przyjmuje pogląd REITTERA (1906, 1918). Konsekwentni w traktowaniu *A. melanurus* jako gatunku są natomiast koleopterolodzy francuscy (m. in. BUYSSON, 1893–1905, 1910–29; DAJOZ, 1962; LESEIGNEUR, 1964). Pogląd ten, biorąc pod uwagę zarówno cechy morfologiczne, jak i bionomiczne, jest w pełni uzasadniony i naszym zdaniem nie ulega wątpliwości. Przez ponad 100 lat od momentu opisanie, *A. melanurus* znany był tylko z wcześniej wymienionych stanowisk. Nie był w związku z tym uwzględniany w żadnych opracowaniach dotyczących fauny środkowoeuropejskiej. To, jak również wcześniej wspomniane traktowanie go jako aberracji *A. elongatulus*, a ponadto jego ogromna rzadkość, miały decydujący wpływ na brak doniesień o występowaniu *A. melanurus* w innych regionach Europy. Pierwszą wzmiankę o jego występowaniu w Europie Środkowej zamieścił dopiero LESEIGNEUR (1972), podając go ze Słowacji. Po tym czasie omawiany gatunek stwierdzony został w Niemczech, i Czechach oraz na kolejnych stanowiskach w północnych Włoszech i na Słowacji (BÍLÝ, JELÍNEK, 1983; LOHSE, 1976; PLATIA, 1994; SITEK, 1990). Z Polski i Austrii dotychczas nie był podawany.

STANOWISKA NA TERENIE POLSKI

- Podlasie: rezerwat ścisły „Jata” ad Łuków (EC85), imagines wyhodowane z larw zebranych 2 VII 1991, las mieszanym o charakterze naturalnym, z dużym udziałem jodły w drzewostanie – pod odchodzącą korą i w zmurszałym łyku powalonych jodeł *Abies alba* MILL., 2 exx., leg. LB et MO (coll. B&O).
- Puszcza Białowieska: Białowieski Park Narodowy (strefa ochrony ścisłej): oddz. 340 (FD94), 3 IV 1966, 8 exx., w martwej brzozie *Betula* sp., leg. B. BURAKOWSKI (coll. M.I.Z.); oddz. 284B (FD94), 10 IV – 28 V 1995, *Tilio-Carpinetum stachyetosum/typicum* – pułapka ekranowa typu IBL2bis bez feromonu, 1 ex., leg. LB et MO (coll. B&O); oddz. 369F (FD94), 13 IX 1994, *Tilio-Carpinetum stachyetosum* – pod odchodzącą korą martwego stojącego dębu *Quercus* sp., w warstwie jasnego, włóknistego, dość suchego próchna, 1 ex., leg. LB et MO (coll. B&O); oddz. 402A (FD94), 13 IV 1995, wilgotny grąd z dużym udziałem świerka i brzozy w drzewostanie – w przydziomkowej części stojącego, martwego świerka *Picea abies* (L.) KARST., pod korą w zmurszałym łyku barwy brunatnoczarnej (w komorze poczwarkowej), 1 ex., leg. LB et MO (coll. B&O); oddz. 255D (FD95), 18 IX 1996, bór świerkowy *Vaccinio myrtilli-Piceetum* – w leżącym na ziemi, próchniejącym pniu starej brzozy *Betula verruco-*

- sa* EHRH., w grubej warstwie zmuszającego łyka (liczne larwy oraz imagines w komorach poczwarkowych), 5 exx., leg. LB et MO (coll. B&O); oddz. 319 (FD94), 23 IX 1996, pod korą *Quercus* sp., 1 ex., leg. K. SUĆKO (coll. Zakład Lasów Naturalnych – Białowieża).
- Góry Świętokrzyskie: Świętokrzyski Park Narodowy, góra Łysiec, rezerwat ścisły „Święty Krzyż” (EB03): 8 V 1986, 1 ex., leg. J. JADWISZCZAK (coll. B&O), 6 IX 1994, las jodłowo-bukowy – pod korą, w powierzchniowym, jasnym, włóknistym próchnie leżącym na ziemi pnia *A. alba*, w strefie korony drzewa (w komorach poczwarkowych), 3 exx., leg. LB et MO (coll. B&O).
  - Roztocze: Roztoczański Park Narodowy: rezerwat ścisły „Czerkies” (FB40), 21 X 1986, las jodłowo-bukowy – pod korą grubej, martwej, stojącej *A. alba*, 1 ex., leg. LB (coll. B&O), 23 IX 1987, „pod korą jodły [*A. alba*]”, 1 ex., leg. L. BOROWIEC et D. IWAN (coll. B&O), 20 IV 1988, las jodłowo-bukowy – w zwalonym, nie stykającym się z powierzchnią ziemi pniu martwej *A. alba*, pod korą w powierzchniowej warstwie spróchniałego drewna, 6 exx., leg. LB (coll. B&O); rezerwat ścisły „Nart” (FB40), 24 IX 1987, las jodłowo-bukowy – w zmuszającym łyku grubej, martwej stojącej *A. alba* (w komorach poczwarkowych), 2 exx., leg. LB (coll. B&O), 31 X 1988, las jodłowo-bukowy – w zmuszającym łyku leżącego na ziemi pnia starej *A. alba*, 6 exx., leg. LB (5 exx. coll. B&O, 1 ex. coll. L. BOROWIEC – Wrocław), 8 IV 1989, las jodłowo-bukowy – w zmuszającym łyku martwej *A. alba* w towarzystwie larw, 3 exx., leg. LB (coll. B&O), 22 VIII 1981, „w próchnie jodły [*A. alba*]”, 1 ex., leg. P. SZWAŁKO (coll. B&O), 24 IX 1987, 2 exx., leg. L. BOROWIEC et D. IWAN (coll. B&O); rezerwat ścisły „Bukowa Góra” (FB30), 25 IX 1987, jodłowy bór mieszany *Abietetum polonicum* – w zmuszającej korze leżącego na ziemi pnia martwej *A. alba*, 2 exx., leg. L. BOROWIEC et LB (coll. B&O), 30 III 1990, las jodłowo-bukowy – w zmuszającym łyku leżącego na ziemi pnia starej *A. alba*, w komorach poczwarkowych, 20 exx, leg. LB et MO (19 exx. - coll. B&O, 1 ex. - coll. L. BOROWIEC – Wrocław).
  - Beskid Zachodni: Babiogórski Park Narodowy (CV99): oddz. 14f (strefa ochrony ścisłej), ok. 900 m n.p.m., 1 V 1993, las górski jodłowo-świerkowo-bukowy – w leżących na ziemi pniach *A. alba*, pod korą, w powierzchniowej warstwie spróchniałego drewna, 4 exx., leg. LB et MO (coll. B&O); oddz. 16 („Puszcza Czatożańska” – strefa ochrony ścisłej), ok. 800 m n.p.m., 2 V 1993, las bukowo-jodłowy – pod odchodzącą korą leżącego na ziemi pnia starej *A. alba*, 3 exx., leg. LB et MO (coll. B&O); Beskid Sądecki: rezerwat ścisły „Łabowiec” ad Łabowa (DV88), ok. 900 m n.p.m., 15 IX 1990, buczyna karpacka *Dentario glandulosae-Fagetum* z du-

żym udziałem jodły w drzewostanie – w warstwie podkorowej leżących na ziemi, próchniejących pni *A. alba* (imagines w komorach poczwarkowych i larwy), 8 exx. (w tym 4 exx. wyhodowane z larw), leg. LB et MO (coll. B&O); rezerwat ścisły „Uhryń” ad Łosie (DV97), ok. 800 m n.p.m., 24 IX 1991, las jodłowo-bukowy – w próchniejącej korze leżącego na ziemi pnia *A. alba*, 1 ex., leg. LB et MO (coll. B&O); Roztoka Wielka ad Rytro (DV78), 16 V 1896, „na wyrębie”, 1 ex., leg. S. STOBIECKI (coll. I.S.E.Z.).

- Beskid Wschodni: Pogórze Środkowobeskidzkie: ad Bircza („Panieński Czub”) (FA00), 4 V 1879, 1 ex., leg. B. KOTULA (I.S.E.Z.) – okaz ten posłużył przypuszczalnie do wykazania *A. elongatulus* (FABR.) z Birczy (BURAKOWSKI i in., 1985); ad Korytniki (dolina potoku Hołubla) (FA11), 17 V 1879, 1 ex., leg. B. KOTULA (I.S.E.Z.); Przemyśl vic., 2 exx., leg. T. TRELLA (coll. I.S.E.Z.) – okazy te posłużyły przypuszczalnie do wykazania *A. elongatulus* z Gruszowa koło Przemyśla (TRELLA, 1930); Beskid Niski: ad Barwinek (dolina potoku Obszana Woda) (EV47), ok. 500 m n.p.m., 1 V 1991, las bukowo-jodłowy – pod odchodzącą korą ściętych i nie wywiezionych z lasu pni *A. alba*, będących już w fazie dość zaawansowanego próchnienia (zdecydowana większość imagines poza komorami poczwarkowymi), 13 exx., leg. LB et MO (coll. B&O).
- Bieszczady: Rajskie ad Terka (FV06), ok. 450 m n.p.m., 5 V 1991, las bukowo-jodłowy – pod odchodzącą korą i w zmurszałym łyku odcinków (wyrzynków) pni, przygotowywanych z martwych *A. alba* na drewno opałowe (poza komorami poczwarkowymi), 2 exx., leg. LB et MO (coll. B&O).
- Pieniny: „Droga Pienińska” (DV57), 21 VIII 1939, „w korze jodły [*A. alba*]”, 1 ex., leg. Sz. TENENBAUM (coll. M.I.Z.) – okaz ten, oznaczony przez TENENBAUMA jako *A. balteatus* (L.), posłużył do wykazania tego ostatniego z Pienin (BURAKOWSKI, 1979).

STANOWISKO NA TERENIE AUSTRII

- Umgeb. Wien [okolice Wiednia], [leg. ? coll. ?] And. PAZOUREK, 1 ex. (ex coll. H. LGOCKI - I.S.E.Z.) – okaz został przypuszczalnie zebrany w drugiej połowie XIX wieku.

A. melanurus jest na pierwszy rzut oka nieco podobny do nietypowych form (aberracji) *A. balteatus* (L.) i *A. elongatulus* (FABR.). Różni się on od wymienionych, wyraźnie smuklejszym pokrojem ciała i zaczernieniem końca pokryw osiagającym 1/5 – 1/4 ich długości. Ponadto od *A. balteatus* różni się charakterem punktowania przedplecza, a od *A. elongatulus* barwą i połyskiem pokryw oraz ich kształtem. Dla oznaczenia w sposób pewny okazów

omawianego gatunku, wskazane jest jednak porównanie ich z większymi seriami okazów *A. balteatus* i *A. elongatulus*, lub lepiej, z serią dobrze oznaczonych okazów *A. melanurus*.

Potencjalny areal rozmieszczenia *A. melanurus* w Europie, obejmuje najprawdopodobniej całą strefę lasów liściastych i mieszanych. Przyczyną rzadkości omawianego gatunku, a co za tym idzie niewielkiej liczby znanych stanowisk, jest z całą pewnością ściśle jego powiązanie z lasami naturalnymi lub nawet pierwotnymi, obfitującymi w potencjalne mikrobiotypty rozwoju tego gatunku, a więc martwe drzewa we właściwej fazie i formie rozkładu. Ważnym czynnikiem warunkującym możliwość występowania *A. melanurus*, jest też prawdopodobnie ciągłość lasu o wspomnianym wyżej charakterze na danym terenie. Potwierdzają to nasze obserwacje w różnych rejonach Polski – w zdecydowanej większości przypadków omawiany gatunek znajdowany był w lasach objętych wieloletnią ochroną ścisłą i (lub) nie mających w swej historii okresu intensywniejszego w nim gospodarowania (pielęgnacyjnego, sanitarnego i rębного). Mimo dość intensywnych poszukiwań, *A. melanurus* nie został odnaleziony w niżowych lasach gospodarczych i objętych ochroną częściową, nawet gdy spotykało się w nich martwe, próchniejące drzewa (w tym jodły). Informacja niektórych autorów (m. in. LESEIGNEUR, 1972; PLATIA, 1994), iż omawiany gatunek jest gatunkiem górskim wynika z błędnej interpretacji faktu, że większość znanych stanowisk *A. melanurus* zlokalizowana jest w górach. Przyczyna takiego rozmieszczenia wynika stąd, że w europejskich górach (z racji trudniejszej dostępności), więcej lasów niż na równinach zachowało charakter naturalny lub zbliżony do naturalnego, a i ciągłość lasu była tam pełniejsza. Występowanie omawianego gatunku na nizinach potwierdzają nasze badania, a także informacje o jego stanowiskach w lasach Pustaci Lüneburskiej (Lüneburger Heide) na Nizinie Dolnosaksońskiej (LOHSE, 1976; BOUWER, 1982).

Przeprowadzone obserwacje pozwalają również na określenie preferowanych przez *A. melanurus* gatunków drzew, w których następuje rozwój larw, ich strefy oraz formy i fazy rozkładu (próchnienia). W oparciu o przeprowadzone obserwacje, preferowanym przez omawiany gatunek drzewem, jest jodła *Abies alba* (również w literaturze gatunek ten wymieniany jest najczęściej). We wszystkich lasach o charakterze naturalnym, które poddałmy badaniom, a w których występuje jodła, omawiany gatunek został znaleziony. Jego rozwój nie jest jednak obligatoryjnie związany z tym gatunkiem drzewa. W Puszczy Białowieskiej, w której jodła nie występuje (zlokalizowane w białoruskiej części Puszczy drzewostany z udziałem jodły mają przypuszczalnie pochodzenie sztuczne), omawiany gatunek znajdowany był w brzozie *Betula* sp., dębie *Quercus* sp. i świerku *Picea excelsa*. W literaturze wymieniana jest także wierzba *Salix* sp. (DAJOZ, 1962), co jednak z racji

ogólnych cech ekologicznych przedstawicieli rodzaju *Salix* L. jest mało prawdopodobne i wymaga potwierdzenia. O znalezieniu imagines i larw w dębie informuje także BOUWER (1982), który opisuje ponadto larwę (opis ten jest niedokładny i budzić może wątpliwości, czy autor w rzeczywistości dysponował okazami *A. melanurus*). Wyraz temu dają późniejsi autorzy poddając w wątpliwość wartość pracy BOUWER'a lub całkiem ją ignorując, co naszym zdaniem nie jest w pełni uzasadnione. W większej liczbie osobników (imagines i larw) *A. melanurus* znajdowany był tylko w jodle i brzozie (z dębu i świerka odnotowane zostały tylko pojedyncze osobniki, których występowanie w tych gatunkach drzew uznać można za przypadkowe). We wspomnianych gatunkach drzew, imagines i larwy *A. melanurus* znajdowane były wyłącznie w próchniejącej korze i powierzchniowej warstwie próchniejącego drewna. Najliczniej zasiedlana była strefa zmurszałego łyka (cambium) w martwych drzewach, zarówno stojących, jak i powalonych. Na uwagę zasługuje fakt, iż zmurszałe łyko jodły i brzozy wykazują dużo cech wspólnych w zakresie ogólnie pojętej fizjonomii (przypuszczać można, iż w rozkładzie łyka jodły i brzozy uczestniczy w lasach naturalnych podobny kompleks grzybów saprofitycznych). Dotychczasowe obserwacje starszych larw omawianego gatunku (dokonane głównie w trakcie laboratoryjnej hodowli) wskazują zdecydowanie na ich drapieżnictwo i nekrofagię. Wyniki szczegółowych obserwacji bionomicznych nad *A. melanurus* oraz redeskrpcja jego larwy, będą przedmiotem oddzielnej pracy.

Ampedus suecicus PALM, 1976

Gatunek opisany pod nazwą *Elater borealis* PALM, na podstawie okazów ze Szwecji i Finlandii (PALM, 1947). Ponieważ nazwa gatunkowa była preokupowana przez *Elater borealis* PAYKULL, 1800 [= *Denticollis borealis* (PAYK.)], została ona później zmieniona na *suecicus* przez autora gatunku (PALM, 1976). *A. suecicus* stwierdzony został ponadto w Rosji (skrajna północ europejskiej części, środkowe Powołże) (GURJEVA, 1979), oraz w Karpatach na Ukrainie, w Czechach i na Słowacji (DOLIN, 1988; KUBÁŇ, 1988; LAIBNER, 1979). Biorąc pod uwagę znane dotychczas stanowiska sądzić można, że jest to gatunek o zasięgu tzw. borealno-górskim. Dotychczas z Polski nie był wykazywany.

– Puszcza Białowieska: Białowieski Park Narodowy (strefa ochrony ścisłej), oddz. 286D (FD94), 19 VII 1995, *Quercus-Piceetum*, luka w drzewostanie powstała w wyniku przewrócenia przez wiatr kilkunastu świerków – na powalonym, pozbawionym kory, próchniejącym, ale na powierzchni dość twardym i suchym pniu świerka *Picea abies*, 1 ex., leg. LB et MO (coll. B&O); oddz 224D (FD95), 5 V 1996, *Quercus-Piceetum* – pod odchodzącą korą martwego, świeżo powalonego pnia *Picea abies*, w początkowej fazie

próchnienia, 14 exx., leg. LB et MO (12 exx. coll.B&O., 1 ex. coll. D. KUBISZ – Kraków, 1 ex. coll. R. KRÓLIK – Kluczbork), oddz. 399 (FD94), 20 VII 1996, 1 ex., leg. R. KRÓLIK (coll. R. KRÓLIK – Kluczbork); Nadleśnictwo Browsk (aktualnie strefa ochrony częściowej Białowieskiego P. N.), oddz. 161A (FD95), 1 V 1996, mała polanka w grądzie – w leżącym na ziemi, próchniejącym pniu *Picea abies*, miejscami porośniętym mchem (próchno średnio wilgotne, brunatne, rozwarstwiające się – imago poza komorą poczwarkową), 1 ex., leg. LB et MO (coll. B&O).

A. suecicus pod względem charakteru punktowania przedplecza, kształtu i wielkości, zbliżony jest do *A. balteatus*, różni się jednak od niego wyraźnie, jednobarwnymi (co najwyżej na samym wierzchołku zaczernionymi) pokrywami o barwie brunatnopomarańczowej oraz brunatnymi czułkami i odnóżami (cechy te dotyczą formy typowej, a jak wykazały nasze obserwacje, znaleźć można osobniki o pokrywach ciemniejszych oraz czułkach i odnóżach ciemnobrunatnych, prawie czarnych – w związku z tym główną cechą pozwalającą odróżnić omawiany gatunek od podobnych, jest wspomniany wyżej charakter punktowania przedplecza, przy jednoczesnym braku zaczernienia końcowego odcinka pokryw w części większej niż 1/8 ich długości).

Według danych literaturowych *A. suecicus* odbywa rozwój pod odchodzącą korą i w martwym drewnie, przede wszystkim brzoź *Betula* spp.; podawane są również: osika *Populus tremula* L. świerk *Picea abies* i sosna *Pinus* sp. (GURJEVA, 1979; KOCH, 1989; PALM, 1947). W Puszczy Białowieskiej występowanie jego stwierdziliśmy wyłącznie w próchnie i pod korą świerków *P. abies*. Skupienie większej liczby imagines obserwowaliśmy tylko raz, wiosną, pod odpadającą korą martwego świerka, w borze mieszanym *Quercus-Piceetum* i obserwacja ta naszym zdaniem zasługuje na szczegółowsze omówienie, gdyż jest przyczynkiem do poznania nadal słabo znanej bionomii omawianego gatunku. We fragmencie lasu, w którym w skład drzewostanu wchodziły prawie wyłącznie świerki, wśród których licznie reprezentowane były martwe, stojące drzewa, całkowicie lub częściowo pozbawione kory, wyłamało się przypuszczalnie w przeddzień przeszukiwania jedno z nich. W drzewie tym, którego drewno było stosunkowo twarde, bez wyraźnych śladów próchnienia, w części bliższej wierzchołka, pod słabo przylegającą korą okrywającą „płatami” większą część powierzchni strzały, znaleźliśmy kilkanaście imagines *A. suecicus* obu płci (poza komorami poczwarkowymi). Były wśród nich osobniki rozgniecione w wyniku upadku drzewa, co świadczy, że chrząszcze te zasiedliły pień jeszcze stojący. W przeszukanym świerku nie stwierdziliśmy ani larw ani imagines w komorach poczwarkowych. Wynika stąd, iż imagines mogły zgromadzić się we wspomnianym miejscu celem odbycia kopulacji i złożenia jaj. Sądzić więc można, iż *A. su-*

ecicus jest gatunkiem zasiedlającym odpowiednie, potencjalne mikrobioty swego rozwoju gromadnie i wybiera drzewa, w których proces próchnienia dopiero się rozpoczyna.

Dicronychus equisetioides LOHSE, 1976

Gatunek stosunkowo niedawno opisany z Niemiec (LOHSE, 1976), stwierdzony ponadto na Słowacji, w Czechach, Francji, południowej Szwecji i we Włoszech (KOCH, 1989; LAIBNER, 1983, 1985; LUCHT, 1987; PLATIA, 1994). Jest on przypuszczalnie szeroko rozmieszczony w Europie, jednak ze względu na nie odróżniane go od podobnego *D. equiseti* (HERBST), podany został jak dotąd z niewielu stanowisk w Europie. Z Polski i Ukrainy nie był dotychczas wykazywany.

STANOWISKA NA TERENIE POLSKI

- Górny Śląsk: Żarki (CA84), 6 V 1881, 1 ex., leg. S. STOBIECKI (coll. I.S.E.Z.); Bobrek (CA74), 31 V 1884, 1 ex., leg. S. STOBIECKI (I.S.E.Z.); Pustynia Błędowska, ad Chechło (CA97), 26 IV 1998, wydma przy północnej krawędzi Pustyni, skąpo porośnięta kępami traw oraz rzadko rozmieszczonymi sosnami (*Pinus silvestris* L.) i krzewiastymi wierzbami (*Salix* sp.) – w locie, 1 ex., leg. LB (coll. B&O).
- Wyżyna Krakowsko-Wieluńska: Pogorzyce (CA85), 7 VI 1897, 1 ex., leg. S. STOBIECKI (coll. I.S.E.Z.).
- Roztocze: Roztoczański Park Narodowy („Bukowa Góra”) (FB30), 10 VI 1988, 1 ex., leg. D. IWAN (coll. B&O); ad Hamernia (FA49), 28 V 1982, 1 ex., leg. K. KARWOWSKI (coll. B&O).
- Nizina Sandomierska: ad Pogórska Wola (EA14), 26 IV 1969, „bór sosnowy – pod pułapką na szeliniaka”, 1 ex., leg. M. PARTYKA (coll. B&O); ad Durdy (EA48), 11 V 1971, „na zrębie sosnowym”, 1 ex., leg. M. PARTYKA (coll. B&O).

STANOWISKO NA TERENIE UKRAINY

- Podole Zachodnie: ad Tarnopol [Ternopil’], 1884–1890, 1 ex., leg. M. RYBIŃSKI (coll. I.S.E.Z.)

D. equisetioides różni się od wcześniej wspomnianego, bardzo do niego podobnego *D. equiseti*, występowaniem w nasadowej części przedplecza podłużnej, wąskiej, pozbawionej punktowania linii sięgającej 1/4 – 1/3 jego długości, sprawiającej wrażenie ostrej bruzdki (u *A. equiseti* brak takiej linii), nieco mniej smukłym ciałem, czarnymi lub brunatnoczarnymi czułkami i podobnej barwy odnóżami u których jedynie stopy i miejsca w pobliżu stawów udowo-goleniowych są jaśniejsze (brunatne) (u *A. equiseti* czułki i całe odnóża są brunatne), a także srebrzystoszarą barwą włosków na grzbietowej

stronie ciała (u *A. equiseti* owłosienie to ma barwę szarawożółtą). Istnieją też pewne różnice w budowie narządów genitalnych obu płci (LAIBNER, 1983, 1985). Przedstawione wyżej cechy dotyczą form typowych, a w przebadanym przez nas materiale spotkaliśmy osobniki, u których diagnostyczne cechy *D. equisetioides* odróżniające go od *D. equiseti* są słabo wyrażone lub występują tylko niektóre z nich (osobniki te nie zostały uwzględnione w części faunistycznej). W związku z tym odrębność gatunkowa *D. equisetioides* wymaga naszym zdaniem potwierdzenia na drodze przebadania większej liczby okazów pod względem ich zmienności osobniczej. Odrębność taksonomiczną potwierdzić także mogą obserwacje nad autekologią obu form, w zakresie charakteru biotopów przez nie zasiedlanych. Posiadane przez nas obserwacje w tym zakresie, pozwalają przypuszczać, że *D. equisetioides* jest psammofilem, natomiast *D. equiseti* gatunkiem związanym z kserotermami, jednak niewielka ilość obserwacji nie pozwala na wyciągnięcie dalej idących wniosków.

SUMMARY

Based on our own materials and specimens from collections of other persons and institutions, mainly the Institute of Animal Systematics and Evolution, PAS, Cracow, the following species have been recorded from Poland: *Anostirus gracilicollis* (STIERL.), *Ampedus melanurus* (MULS. et GUILL.), *A. suecicus* PALM and *Dicronychus equisetioides* LOHSE. *D. equisetioides* has been also found to occur in Ukraine, and *A. melanurus* in Austria. Their localities, habitat data, notes on bionomics and diagnostic characters are presented.

The examined material of *A. gracilicollis* reveals a rather wide individual variation; some forms have less distinct characters that distinguish this species from *A. purpureus* (PODA). In our opinion at present it is difficult to say unequivocally if distinct species or different morphotypes of a single species are concerned. It is noteworthy that characters within local populations are rather uniform, and that in the material examined there were no forms intermediate to a degree excluding placement in one of the two mentioned species; this would confirm their distinct status. Clarification of this problem requires, however, detailed comparative studies, both on the autecology of particular forms and (based on a more extensive material) on the morphology of specimens from particular populations, as well as on the intra-population morphological variability. Certainly the two taxa are very closely related and their placement in different subgenera (*A. purpureus* in *Parastirus* BINAGHI, *A. gracilicollis* in *Ipostirus* BINAGHI) (BINAGHI 1940, PLATIA 1994) seems completely ungrounded.

Based on numerous observations it has been found that *A. melanurus* is closely associated with natural forests, both in the lowlands and in the mountains. For this reason suggestions of some authors (e.g. PLATIA 1995) that it is a mountain species find no confirmation. Almost all the observations of the species were carried out in forests previously little altered and now strictly protected. The species prefers dead fir *Abies alba* MILL. where its larvae develop in decomposing bark and superficial wood layer. Only in the Białowieża forest it was found in other tree species (most abundantly in birch, singly also in spruce and oak).

A. suecicus has been recorded from the Białowieża Forest. In the spring, in a mixed forest *Quercus-Piceetum*, under a falling-off bark of a dead spruce of rather hard (not rotting) wood, an accumulation of a large number of imagines was observed. This may suggest that they gathered there in order to copulate and lay eggs. It can be thus supposed that *A. suecicus* invades abundantly microhabitats adequate for its development and selects trees where rotting has just started.

Specific status of *D. equisetioides* requires confirmation based on examination of a higher number of specimens with respect to their individual variation, since in the examined material there were specimens with poorly pronounced characters that distinguish it from *D. equiseti*. The taxonomic distinctness may also be confirmed by observations on the eutecology of both forms i.e. character of habitats they select. Our observations suggest that *D. equisetioides* is a psammophile, whereas *D. equiseti* is associated with xerothermic habitats, but the low number of observations allows no further conclusions.

PIŚMIENNICTWO

- BÍLÝ S., JELÍNEK J., 1983: Faunistic records from Czechoslovakia – *Coleoptera*. Acta ent. bohemoslov., **80**, 2: 149-150.
- BINAGHI G., 1940: Revisione degli *Anostirus* THOMS. europei (*Col. Elateridae*). Mem. Soc. ent. it., **19**: 193-234.
- BOUWER R., 1982: Beschreibung der Larve von *Ampedus fontisbellaquei* IABL., von *Ampedus melanurus* MULS. & GUILL. und von *Ampedus quercicola* (BUYSS.) (*Coleoptera, Elateridae*). Dt. entom. Z., N.F., **29**, 1-3: 117-127.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J., 1985: Chrząszcze *Coleoptera* – *Buprestoidea, Elateroidea* i *Cantharoidea*. Kat. Fauny Polski, Warszawa, XXIII, **10**: 1-401.
- BUYSSON H. du, 1893–1905: Faune Gallo-Rhénane, Coléoptères, tome V, (*Elateridae*). Extraits de la Revue Ent., 190: 1-494.
- BUYSSON H. du, 1910–1929: Tableaux analytiques des Coléoptères de la Faune Franco-Rhénane, Fam. LII, *Elateridae*. Extraits de Miscnea ent., Narbonne et Toulouse: 1-272.
- DAJOZ R., 1962: Les espèces françaises du genre *Ampedus* – Morphologie, Biologie, Systematique. Revue fr. Ent., **29**, 1: 5-25.
- DOLIN V. G., 1988: Žuki – Žuki-ščelkuny – kardioforiny i elateriny. Fauna Ukrainy, Kijev, **19**, 4: 1-202.
- GURJEVA E. L., 1979: Žestkokrylye – Žuki-ščelkuny (*Elateridae*) – podsemejstvo *Elaterinae*, Triby *Megapenthini, Physorhinini, Ampedini, Elaterini, Pomachiliini*. Fauna SSSR, Leningrad, „Nauka”, **12**, 4: 1-452.
- GURJEVA E. L., 1989: Žestkokrylye – Žuki-ščelkuny (*Elateridae*) – podsemejstvo *Athoinae*, Triba *Ctenicerini*. Fauna SSSR, Leningrad, „Nauka”, **12**, 3: 1-295.
- KOCH K., 1989: Die Käfer Mitteleuropas – Ökologie, Band 2. Goecke & Evers Verlag, Krefeld. 382 ss.
- KUBÁŇ V., 1988: Faunistic records from Czechoslovakia – *Coleoptera*. Acta ent. bohemoslov, **85**, 4: 318.

- LAIBNER S., 1983: Bursa copulatrix mitteleuropäischer Arten der Gattung *Dicronychus* (*Coleoptera*, *Elateridae*) und deren Bestimmungsschlüssel. Acta ent. bohemoslov., **80**, 1: 49-54.
- LAIBNER S., 1985: Die bulgarischen Arten der Gattung *Dicronychus* (*Coleoptera*, *Elateridae*). Acta ent. bohemoslov., **82**, 2: 129-137.
- LAIBNER S., 1993: Nález kovaříka *Anostirus gracilicollis* (*Coleoptera*: *Elateridae*) na Slovensku. Klapalekiana, **29**: 37-38.
- LEISEIGNEUR L., 1964: *Zorochrus trigonochirus* BINAGHI, espece nouvelle pour la faune française et autres captures interessantes (*Col. Elateridae*). Bull. mens. Soc. linn. Lyon, **33**: 125-129.
- LEISEIGNEUR L., 1972: Coléoptères *Elateridae* de la faune de France continentale et de Corse. Suppl. Bull. mens. Soc. linn. Lyon: 1-381.
- LOHSE G. A., 1976: Elateriden-Studien. Ent. Bl., **72**, 2: 90-104.
- LOHSE G. A., 1992: 34 Familie *Elateridae*. [W:] LOHSE G. A., LUCHT W. H.: Die Käfer Mitteleuropas, 2 Supplementband mit Katalogteil. Goecke & Evers Verlag, Krefeld: 25-35.
- MULSANT E., GUILLEBEAU F. 1855: Description de deux nouvelles espèces d'Élatérides (Insectes Coléoptères). Ann. Soc. linn. Lyon, **2**: 317-320.
- PAWŁOWSKI J., MAZUR M., MEYNARSKI J. K., STEBNICKA Z., SZEPTYCKI A., SZYMCAKOWSKI W., 1994: Chrząszcze Ojcowskiego Parku Narodowego i terenów ościennych. Ojcowski Park Narodowy, Prace i Materiały Muzeum im. Prof. Władysława Szafera, Ojców. 247 ss.
- PALM T., 1947: Systematiska studier över svenska *Elater*-arter (*Col. Elateridae*). Ent. Tidsk., **68**: 155-170.
- PALM T., 1976: *Ampedus suecicus* nom. nov. for *Elater borealis* PALM, 1947 nec PAYKULL, 1800. Notul. ent., **16**: 140.
- PLATIA G., 1994: *Coleoptera Elateridae*. Fauna d'Italia, Bologna, **33**: 1-429.
- REITTER E. (ed.) 1906: Catalogus Coleopterorum Europae, Caucasi et Armeniae Rossicae. Berlin – Paskau – Caen. *Elateridae*: 386-404.
- REITTER E., 1918: Bestimmungstabelle der paläarktischen *Elater*-Arten (*Coleoptera*). Wien. Ent. Ztg., **37**: 81-105.
- SCHENKLING S., 1925: *Elateridae* I. [W:] JUNK W., SCHENKLING S.: Coleopterorum Catalogus, **80**, Berlin: 1-263.
- SITEK T., 1990: Faunistic records from Czechoslovakia – *Coleoptera*. Acta ent. bohemoslov., **87**, 3: 236-237.
- STIERLIN W. G., 1896: Beschreibung einiger neuen Rüsselkäfer. Mitt. Schweiz. entomol., **9**, 7: 326-329.
- TRELLA, 1925: Wykaz chrząszczów okolic Przemyśla. *Elateridae* – Sprężyki, *Eucnemidae* – Goleńczyki, *Cerambycidae* – Kózki. Pol. Pismo ent. **4**: 92-96.
- VÁVRA J., SITEK T., 1996: Faunistic records from the Czech Republic – 40, *Coleoptera*. Klapalekiana, **32**: 126-128.

Wiad. entomol.	17 (1): 37-48	Poznań 1998
----------------	---------------	-------------

Materiały i uwagi do rozszedlenia w Polsce gatunków z rodziny
Scraptiidae (Coleoptera)

Data and remarks on the distribution of *Scraptiidae* (Coleoptera) in Poland

DANIEL KUBISZ

Instytut Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN, ul. Sławkowska 17, 31-016 Kraków

ABSTRACT: Data of distribution on 15 species of the genera *Scraptia* LATR., *Cyrtanaspis* EM. and *Anaspis* GEOFFR. in Poland are given. Some old data are verified.

KEY WORDS: *Coleoptera*, *Scraptiidae*, *Scraptia*, *Cyrtanaspis*, *Anaspis*, new records, distribution, Poland.

Obecny kształt rodziny *Scraptiidae* był postulowany już od dość dawna (CROWSON, 1967), ale nie był powszechnie akceptowany. Wcześniej uznawano gatunki tu należące za dwie rodziny w obrębie nadrodziny *Cucujoidea*: *Scraptiidae* z jednym przedstawicielem w Polsce (*Scraptia fuscula* MÜLL.) i *Anaspididae* (rodzaje *Cyrtanaspis* EM. i *Anaspis* GEOFFR.). Taki układ znajdujemy np. w odnośnym tomie „Katalogu fauny Polski” (BURAKOWSKI i in., 1987) i w nowszym od niego „Wykazie zwierząt Polski” (MROCZKOWSKI, STEFAŃSKA, 1991). W jeszcze wcześniejszych opracowaniach *Anaspididae* wchodziły w randze podrodziny do pokrewnych *Mordellidae*. W takim kształcie systematyka tej grupy przedstawiona była m. in. w przeglądzie faunistycznym środkowoeuropejskich gatunków (ERMISCH, 1956) i w najczęściej używanym kluczu do oznaczania (ERMISCH, 1969). Dopiero w uzupełnieniach do tego klucza (LOHSE, LUCHT, 1992) użyto podziału systematycznego, który zaproponował CROWSON. W niniejszym artykule również się do niego dostosowano.

Stopień poznania rodziny, zarówno pod względem biologii i ekologii, jak i rozszedlenia można uznać za raczej słaby. W Polsce stwierdzono dotychczas 21 gatunków, z czego 19 należy do rodzaju *Anaspis*. W jego obrębie wyróżniono podrodzaje, różniące się m. in. budową czułków i epipleurów pokryw. W naszej faunie reprezentowane są cztery: *Anaspis* s. str., *Nassipa* EM., *Silaria* MULS. i *Larisia* EM. Występowanie w Polsce kilku gatunków z rodzaju *Anaspis* nie jest pewne i wymaga potwierdzenia aktualnymi danymi. Należy tu wymienić *A. (A.) humeralis* (F.), *A. (A.) lurida* STEPH., *A. (A.) sylvatica* GABRIEL i *A. (S.) quadrimaculata* GYLL. Rodzina nie cieszyła się dotąd zainteresowaniem krajowych entomologów, czego dowodem jest brak polskojęzycznych kluczy do oznaczania podrodziny *Anaspidinae* i skąpa ilość danych odnośnie rozszedlenia. Wiadomości jakie mamy w tym zakresie pochodzą prawie w całości z publikacji, które ukazały się pod koniec XIX i na początku XX wieku. W rezultacie nawet najbardziej pospolite u nas gatunki wykazane były jak dotąd z kilku lub kilkunastu stanowisk. W nowszych pracach faunistycznych rodzina była na ogół pomijana, a osobnego opracowania całości polskich *Scraptiidae* jak dotąd nie ma. Należy jednak zaznaczyć, że został wydany klucz do *Scraptiidae* sensu lato (BOROWIEC, TARNAWSKI, 1983), obejmujący jedynie podrodzinę *Scraptiinae* w obecnym rozumieniu. Nikłe zainteresowanie tą rodziną wynika niewątpliwie z faktu, że stanowiące jej większość chrząszcze z rodzaju *Anaspis* są dość trudne w oznaczaniu. U znacznej części gatunków jedyną cechą pozwalającą na poprawną identyfikację jest budowa ostatnich segmentów odwłokowych u samców lub inne cechy występujące tylko u tej płci. Co za tym idzie, samice są zwykle nieoznaczalne; tylko u niektórych gatunków możliwa jest identyfikacja samic, najlepiej z pomocą zbioru porównawczego. Jedynie oznaczenie podrodzaju u obu płci nie nastęrcza większych trudności. Być może dokładniejsze badania tego rodzaju pozwolą na ustalenie cech odróżniających także u samic.

Mając na uwadze wspomnianą wyżej szczupłość danych odnośnie rozszedlenia, uznano za celowe umieścić w niniejszym opracowaniu nie tylko stanowiska nowe dla poszczególnych krain, ale też współczesne dane z tych krain, gdzie dotąd były tylko pojedyncze notowania z dawnego piśmiennictwa. Uwzględniono również niektóre stanowiska stwierdzone w dawnych zbiorach, o ile wskazywały na szersze niż dotychczas podawane rozszedlenie gatunku. Okazy dowodowe do niniejszej pracy znajdują się w zbiorach Muzeum Przyrodniczego Instytutu Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN w Krakowie (ISiEZ).

W tekście zastosowano następujące skróty nazwisk zbieraczy: AM – A. MELKE; BK – B. KOTULA; BU – M. BUNALSKI; DK – D. KUBISZ; EW – coll. E. WRÓBLEWSKI; JG – J. GUTOWSKI; JM – J. K. MĘYNARSKI; JP – J. PAW-

ŁOWSKI; LB – L. BUCHHOLZ; LB&MO – L. BUCHHOLZ i M. OSSOWSKA; MB – M. BARTOSIK; MG – M. GAŁUSZKA; MR – M. RYBIŃSKI; PS – P. STACHOWIAK; SP – S. POPEK; SS – S. STOBIECKI; TT – T. TRELLA; WS – W. SZYMCZAKOWSKI.

Scaptia fuscula MÜLL.

Gatunek występujący prawie w całej Europie; w Polsce dość rzadko spotykany, podawany głównie z południowej części kraju. Dane na temat jego występowania w Polsce pochodzą w większości z pierwszej połowy XX w. W zbiorach ISiEZ znajdują się okazy z dwóch krain, przy czym z Tatr podawany jest po raz pierwszy.

- Beskid Wschodni: Przemyśl (UTM - FA21), 1880, 1 ex. BK;
- Tatry: ok. 1870–80, 1 ex. EW.

Cyrtanaspis phalerata (GERM.)

Rzadki gatunek europejski, w Polsce znany z nielicznych krain na podstawie starszego piśmiennictwa. Na Jurze, gdzie ostatnio został znaleziony, stwierdzono go dotychczas tylko w Ojcowie na początku wieku (PAWŁOWSKI i in., 1994).

- Wyżyna Krakowsko-Wieluńska: Smoleń ad Wolbrom (DA08), 4 VII 1997, 4 exx. na skraju zagajnika sosnowego graniczącego z murawą kserotermiczną, DK;
- Beskid Wschodni: Przemyśl - Lipowica (FA21), 2 VII 1884, 1 ex. BK.

Anaspis (s. str.) *arctica* ZETT.

Borealno-górski gatunek, występujący w Europie i na Syberii. W Polsce stwierdzony dotychczas tylko w Sudetach i Karpatach, na północy kraju jeszcze nie znaleziony. Zbierany rzadko; dane literaturowe pochodzą sprzed przynajmniej 60 lat. Może być mylony z jasnymi formami *Anaspis kieseweteri*, gatunku częściej spotykanego w naszych górach. Z Tatr podany tylko przez TENENBAUMA (1929) z Doliny Roztoki; poniżej kilka innych stanowisk z tego terenu.

- Tatry: kilka stanowisk w latach 1879–1883, 7 exx. BK; Morskie Oko (DV35), 5 VIII 1893, 4 exx. SS; Dol. Gąsienicowa (DV25), 1954, 1 ex. WS.

Anaspis (s. str.) *frontalis* (L.)

Gatunek palearktyczny, w Polsce jest najczęstszym przedstawicielem rodziny, łowionym zwykle masowo w miejscach występowania. Choć występuje niewątpliwie w całym kraju, piśmiennictwo dotyczące jego rozmieszcze-

nia jest jednak ubogie: z niektórych krain nie był wykazywany, a z pozostałych dane publikowane pochodzą w dużej części z przełomu wieków i są to z reguły pojedyncze stanowiska. Z tego powodu poniżej podano również współczesne dane z krain, w których był już wcześniej notowany. Dla Podlasia, Wyżyny Małopolskiej i Wyżyny Lubelskiej podano go po raz pierwszy.

- Pojezierze Pomorskie: Kołowo ad Szczecin (VV70), 29 V 1987, 2 exx. LB; Bielinek nad Odrą (VU46), lata 1983–1988, 82 exx. LB i PS; rez. „Dolina Wdy” ad Tleń (CE14), 17 V 1995, 1 ex. DK; Terespol Pomorski (CE22), 1 VI 1990, 2 exx. JP; Gruczno (CE21), rez. „Czarcie Góry” ad Świecie (CE32), Nowe Marzy (CE42), Skarpy Ślesieńskie ad Nakło (XU79), rez. „Wielka Kępa Ostromecka” ad Bydgoszcz (CD19), Wzgórza Płutowskie ad Chełmno (CE21), liczne exx. w latach 1994–1996, DK;
- Pojezierze Mazurskie: Wigierski Park Narodowy, 19 V 1989, 2 exx. JP; Czerwony Dwór (EF70), 27 V 1987, 4 exx. JG;
- Nizina Wielkopolsko-Kujawska: Sieciejów ad Żary (WT02), 19 VI 1983 i 18 V 1985, 3 exx. PS; Orzechowo (XT77), 9 V 1993, 1 ex. LB; Kościelna Wieś ad Kalisz (BC04), 22 IV 1990, 1 ex. AM;
- Nizina Mazowiecka: Firlej ad Lubartów (FC01), 6 VII 1964, 3 exx. JP;
- Podlasie: Macoszyn (FB79), 20 V 1994, 4 exx. BU; Osowa (FB79), 13 VI 1994, 1 ex. BU;
- Puszcza Białowieska: Gródek (FD94), 12 VIII 1976, 3 exx. MB; oddz. 160C, 18 VI 1995, 1 ex. LB&MO; oddz. 424A i 450A, 16 V 1996, 2 exx. LB;
- Wyżyna Krakowsko-Wieluńska: Kraków - Salwator (DA24), 4 VI 1988, 6 exx. JP; Mników ad Kraków (DA14), 23 V 1975, 70 exx. MB; Smoleń ad Wolbrom, 4 VII 1997, 3 exx. DK;
- Wyżyna Małopolska: Malkowice (DA76), 14 V 1991, 10 exx. JP; rez. „Góry Pieprzowe” ad Sandomierz (EB51), 8 V 1972, 1 ex. leg. A. KOSIOR; rez. „Polana Polichno” ad Pińczów (DA69), 18 V 1994, 2 exx. BU;
- Wyżyna Lubelska: Korhynie ad Jarczów (FA88), 11 V 1985, 1 ex. DK;
- Roztocze: Lasowe ad Zwierzyniec (FB40), 30 V 1985, 1 ex. DK; Siedliska ad Hrebenne (FA87), 27 VI 1990, 1 ex. JG;
- Nizina Sandomierska: Puszcza Niepołomicka, 26 IV 1979, 1 ex. MG; Ispina (DA55), 8 V 1985, 1 ex. DK;
- Beskid Zachodni: Mała Czantoria (CA30), 21 VI 1987, 7 exx. BU; Paleśnica ad Zakliczyn (DA82), 1–6 VI 1984 i 1 VI 1987, 6 exx. JM; Wojkowa ad Krynica (DV96), 18 V 1986, 5 exx. DK;
- Beskid Wschodni: Cergowa ad Dukla (EV58), 8 VI 1966, 2 exx. leg. A. SZEPTYCKI; okolice Przemyśla (Rybotycze, Bircza, Wapowce, Krzywica, Babice, Makowa, Kramarzędka, Żłota Góra), liczne exx. JP;

- Bieszczady: Nasiczne (FV14), 21 VII 1975, 1 ex. MB; Ustrzyki Górne (FV23), 6 VII 1986, 4 exx. LB; Wołosate (FV23), 26 VI 1988, 3 exx. BU.

W zbiorach ISiEZ znajdują się ponadto liczne okazy z dawnych kolekcji (BK, MR, SP, SS, TT), zbierane na wielu stanowiskach w Beskidzie Zachodnim, Wyżynie Krakowsko-Wieluńskiej, Nizinie Sandomierskiej, Beskidzie Wschodnim, Bieszczadach i Tatrach, oraz współczesne z Wielkopolskiego Parku Narodowego (PS).

Anaspis (s. str.) *kiesenwetteri* EM.

Europejski gatunek górski, w Polsce stwierdzony dotychczas tylko na czterech stanowiskach w Karpatach. Uznawany u nas za rzadki, jest niewątpliwie szerzej rozprzestrzeniony w naszych górach, a małą liczbę stwierdzonych stanowisk należy raczej przypisać ogólnie słabej znajomości rozsielenia rodziny. Z Kotliny Nowotarskiej i Bieszczad podany po raz pierwszy.

- Beskid Zachodni: Rytro (DV78), Roztoka Wielka, 17 VII i 17 VIII 1892, 2 exx. SS; Jeleśnia (CA70), VIII 1902, 3 exx. SS; Babia Góra (CV99), Puszcza Czatożańska, 29 VII 1997, 1 ex. DK;
- Kotlina Nowotarska: Zakopane (DV26), 24 VII 1879, 2 exx. BK;
- Beskid Wschodni: Stebnik ad Ustrzyki Dolne (FV17), 4 VII 1880, 3 exx. BK;
- Bieszczady: Ustrzyki Górne, 5–7 VII 1986, 2 exx. LB;
- Tatry: kilka stanowisk w latach 1879–1883, 36 exx. BK; VIII 1892, 5 exx. SS.

Anaspis (s. str.) *melanopa* (FORST.)

Gatunek znany z Europy południowej, zachodniej i środkowej, a także z Afryki Północnej. Z Polski podawany w pierwszych latach XX w. z Warszawy i Puław, później nie obserwowany. Dane te nie zostały uwzględnione w pracy ERMISCH'a (1956), gdzie jako najdalej na wschód wysunięte stanowisko podano Meklemburgię w Niemczech. Również nowy katalog chrząszczy Europy środkowej (LUCHT, 1987) nie podaje tego gatunku z Polski. W zbiorach ISiEZ PAN w Krakowie znajduje się seria okazów z XIX-wiecznej kolekcji Eustachego WRÓBLEWSKIEGO zaetykietowana „Białowieża”. O zbiorze tym i okolicznościach jego powstania nie mamy bliższych informacji, ale raczej nie należy zakładać pomyłki w etykietowaniu; wiadomo, że w kolekcji tej są chrząszcze tylko z terenów Polski i krajów na wschód od niej (Litwa, Białoruś, zachodnia Ukraina). Należy zatem stwierdzić, że gatunek ten istotnie był łowiony w owym czasie w Puszczy Białowieskiej. Jego współczesne występowanie na terenie Polski powinno być jednak potwierdzone nowymi materiałami.

- Puszcza Białowieska: Białowieża (FD94), ok. 1870–1880, 11 exx. EW.

Anaspis (s. str.) *pulicaria* COSTA

Gatunek pospolity w obszarze śródziemnomorskim; w Europie środkowej bardzo rzadki i sporadycznie spotykany na izolowanych stanowiskach. W Polsce notowany z kilku stanowisk w siedmiu krainach, w tym z Beskidu Zachodniego i Wschodniego, co omówiono poniżej. Podawany z Babiej Góry przez STOBIECKIEGO (1883) i na tej podstawie umieszczony przez PAWŁOWSKIEGO (1967) w wykazie chrząszczy tego masywu. W zbiorze STOBIECKIEGO brak jednak wogóle okazów omawianego gatunku. Biorąc pod uwagę ciepłolubność *A. pulicaria* należy wątpić w jego występowanie na Babiej Górze. W Beskidzie Wschodnim natomiast jedynym zanotowanym stanowiskiem są okolice Przemyśla (TRELLA 1930). W zbiorze dowodowym do cytowanej pracy nie ma jednak okazów tego gatunku, a pod tą nazwą znajdowały się 3 okazy pospolitego gatunku *Anaspis rufilabris*. W zbiorach ISiEZ brak okazów tego gatunku pochodzących z terenu Polski, są natomiast okazy z Zachodniej Ukrainy: Skole (FV83) w Bieszczadach Wschodnich.

Anaspis (s. str.) *schilskyana* CSIKI

Rzadko spotykany gatunek o słabo dotychczas poznanym zasięgu. Do niedawna sądzono, że jest gatunkiem obszarów nadmorskich Bałtyku i Morza Północnego, dopiero ostatnio stwierdzono jego stanowiska również w głębi lądu (LOHSE, LUCHT, 1992; GUTOWSKI, KUBISZ, 1995). W drugiej z cytowanych prac podano stwierdzenie tego gatunku w Puszczy Białowieskiej (oddz. 439C); poza tym w Polsce notowany był z Sopotu. Stanowisko w Prusach Wschodnich podawane przez ERMISCH'a (1956) znajduje się prawdopodobnie poza granicami Polski. W zbiorach ISiEZ znajduje się okaz z kolejnych stanowisk w Puszczy Białowieskiej.

– Puszcza Białowieska: Białowieża, 14 VIII 1976, 1 ex. MB; oddz. 284B (FD94), 14 V 1996, 2 exx. LB.

Anaspis (s. str.) *thoracica* (L.)

Gatunek europejski, niezbyt często spotykany. W Polsce występuje prawdopodobnie na całym obszarze, ale dotąd znany był z nielicznych stanowisk, w większości na podstawie dawnych danych. Z Pojezierza Pomorskiego, Podlasia i Niziny Sandomierskiej podany po raz pierwszy.

– Pojezierze Pomorskie: Puszcza Bukowa ad Szczecin, rez. „Źródłiskowa Buczyna” (VV70/VV80), 27 V 1988, 4 exx. LB; Bielinek nad Odrą, w latach 1983–1988, 10 exx. LB i PS; Gruczno, 25 V 1995, 1 ex. DK; rez. „Czarcie Góry” ad Świecie, 10 VII 1996, 1 ex. DK;
– Pojezierze Mazurskie: Liski ad Bartoszyce (EE01), 7 VIII 1970, 1 ex. WS;

- Nizina Wielkopolsko-Kujawska: Krajkowo (XT38), 18 VI 1983, 3 exx. LB;
  - Podlasie: Macoszyn (FB 79), 20 V 1994, 1 ex. BU;
  - Puszcza Białowieska: Białowieża, 9 VIII 1975, 2 exx. MB; oddz. 284B, 14 V 1996, oddz. 424B i 450D, 16 V 1996, oddz. 369F, 3 VI 1996, 5 exx. LB, LB&MO;
  - Wyżyna Krakowsko-Wieluńska: Kraków - Salwator, 18 V 1976, 1 ex. MB;
  - Roztocze: Siedliska ad Hrebenne, 27 VI 1990, 1 ex. JG;
  - Nizina Sandomierska: Puszcza Niepołomska, Ispina, 16 V 1992, 1 ex. DK;
  - Beskid Wschodni: Rybotycze ad Przemyśl (FA10), 22 V 1989, 1 ex. JP.
- Ponadto w zbiorach ISiEZ znajdują się okazy z okolic Krakowa, Tarnowa i Przemyśla, należące do starszych kolekcji (BK, SS, SP, TT).

Anaspis (Nassipa) flava (L.)

Gatunek znany z Europy, Azji Mniejszej i okolic Morza Kaspijskiego. W Polsce rzadki, podawany z nielicznych stanowisk w części zachodniej i południowej, występuje jednak prawdopodobnie na całym obszarze. Dane literaturowe pochodzą w większości z początków wieku; współcześnie notowany jedynie z Wielkopolski. Z Pojezierza Pomorskiego i Beskidu Zachodniego podawany po raz pierwszy.

- Pojezierze Pomorskie: rez. Bielinek nad Odrą, 3 VI 1985, 1 ex. PS;
- Nizina Wielkopolsko-Kujawska: Sieciejów ad Żary, 19 VI 1983, 3 exx. PS;
- Beskid Zachodni: Paleśnica ad Zakliczyn, 1–6 VI 1984, 1 ex. JM.

Anaspis (Nassipa) rufilabris (GYLL.)

Gatunek europejski, w Polsce wraz z *A. frontalis* jest najczęściej spotykanym gatunkiem rodziny. Mimo to dane literaturowe są dość skąpe (prawie z połowy krain nie został podany) i opierają się w dużej części na autorach z końca XIX i początku XX wieku. Poniżej podano więc, oprócz nowych dla krain, współczesne dane z regionów, z których był dawniej podawany. Po raz pierwszy odnotowano go z Pojezierza Pomorskiego, Wzgórz Trzebnickich, Gór Świętokrzyskich i Kotliny Nowotarskiej.

- Pojezierze Pomorskie: rez. „Buczynowe Wąwozy” ad Szczecin (VV80), 26 V 1988, 1 ex. LB; Bielinek nad Odrą, 25 VI 1983 i 3 VI 1985, 4 exx. PS, 31 V 1983 i 4 VII 1987, 3 exx. LB; rez. „Źródła Stążki” ad Tuchola (XV94), 20 V 1995, 1 ex. leg. M. MAZUR; rez. „Czarcie Góry” ad Świecie, 15 V 1995 i 10–11 VII 1996, 3 exx. DK;
- Nizina Wielkopolsko-Kujawska: Gołuchów ad Kalisz (YT04), 22 IV 1988, 2 exx. AM;

- Puszcza Białowieska: Hajnówka (FD74), 4 V 1977, 6 exx. MB; oddz. 779A (FD76), 28 VI 1991, 2 exx. DK; oddz. 424A i B, 369F, 450A i D, 13 V – 1 VI 1996, 9 exx. LB, LB&MO;
- Wzgórza Trzebnickie: Siemianice ad Kępno (BB97), 13 VI 1982, 3 exx. PS;
- Wyżyna Krakowsko-Wieluńska: Kraków - Las Wolski (DA24), 24 IV 1976, 22 IV 1979 i 9 V 1980, 3 exx. MG;
- Góry Świętokrzyskie: Łysa Góra (EB03), 21 VI 1897, 1 ex. SS;
- Roztocze: Sołokija ad Bełżec (FA78), 13 V 1987, 1 ex. DK;
- Beskid Zachodni: Mała Czantoria, 21 VI 1987, 1 ex. LB; Szyndzielnia ad Bielsko-Biała (CA51), 12 XI 1986, 1 ex. DK; Babia Góra - Gubernasówka (CV99), 28 VII 1997, 2 exx. DK; Zawoja - Czatoża (CV99), 2 V 1993, 1 ex. DK; Paleśnica ad Zakliczyn, 1 VI 1987, 1 ex. JM;
- Kotlina Nowotarska: Zakopane, VIII 1892, 1 ex. SS;
- Beskid Wschodni: Huta Polańska (EV47), 21 VII 1990, 1 ex. DK; Rybotyckie ad Przemyśl, 22 V 1989, 1 ex. JP;
- Bieszczady: Tarnica i Beskid Wołosacki (FV23), 20–22 VII 1880, 3 exx. BK; Nasiczne, 14 VIII 1975, 4 exx. MB; Ustrzyki Górne, 5–7 VII 1986, 29 exx. LB, 21 VI 1988, 1 ex. BU i 10 VI 1994, 1 ex. leg. T. WOJAS;
- Tatry: Dol. Kościeliska (DV15), 5 VIII 1883, 2 exx. BK; Dol. Za Bramką (DV15), 4 VIII 1883, 2 exx. BK; Zielony Staw Gąsienicowy (DV25), 3 VII 1954, 1 ex. WS; Dolina Tomanowa (DV15), 13 VI 1986, 1 ex. LB.

W zbiorach ISiEZ znajdują się także okazy łowione na przełomie wieków w Puszczy Niepołomickiej (Kłaj, MR), Beskidzie Sądeckim (kilka stanowisk, SS) oraz Beskidzie Wschodnim (okolice Ustrzyk Dolnych i Przemyśla, BK), oraz zbierane w latach 1982–1986 w Wielkopolskim Parku Narodowym (PS).

Anaspis (Silaria) brunnipes (MULS.)

Gatunek występujący głównie w Europie środkowej i wschodniej, spotykany zwykle w ciepłych środowiskach, przypuszczalnie kserotermofilny. W Polsce, chociaż dość często poławiany, w piśmiennictwie określany jest jako bardzo rzadki, podawany jedynie z czterech stanowisk w trzech krainach (na Pojezierzu Pomorskim, Nizinie Wielkopolskiej i w Beskidzie Wschodnim). Być może mamy do czynienia z ekspansją tego gatunku w ostatnich latach, zwłaszcza, że dane historyczne odnośnie występowania tego gatunku w Polsce są bardzo nieliczne. Był on jednak poławiany na przełomie wieków w kilku krainach, o czym świadczy część przytoczonych poniżej danych.

- Pojezierze Pomorskie: Bielinek nad Odrą, 4 VII 1987, 4 exx. LB; Charzykowy (XV65), 24 VII 1995, 1 ex. DK; Gniew (CE56), 8 VI 1996, 1 ex. JP;
- Pojezierze Mazurskie: Giżycko (EE59), 6 VIII 1970, 3 exx. WS;
- Nizina Wielkopolsko-Kujawska: Sieciejów ad Żary, 19 VI 1983, 24 exx. PS; Nowogród Bobrzański (WT14), 28 VIII 1984, 1 ex. PS; Luboń ad Poznań (XU20), 15 VI – 22 VII 1986, 25 exx. PS; tzw. „Odrapanki” ad Kalisz (BC40), 22 VI 1988, 1 ex. AM;
- Puszcza Białowieża: Białowieża, 15–23 VIII 1976, 17 exx. MB i 17 VII 1995, 2 exx. LB&MO; Hajnówka, 19–27 VIII 1976, 4 exx. MB; Przewłoka (FD83), 16 VII 1995, 7 exx. LB&MO;
- Wzgórza Trzebnickie: Siemianice ad Kępno, 17 VII 1981, 12 exx. PS;
- Śląsk Górny: Jaworzno - Szczakowa (CA76), 11 VII 1910, 1 ex. SP i 12 VII 1910, 1 ex. SS; Długoszyn ad Jaworzno (CA76), 11 VIII 1921, 1 ex. SS;
- Wyżyna Krakowsko-Wieluńska: Kraków - Błonia (DA24), 28 IV 1872, 1 ex. BK; Kraków - Wola Justowska (DA24), 27 VI 1917, 1 ex. SS; Kraków - Bielany (DA24), 28 V 1936, 1 ex. SP; Niegowonice ad Dąbrowa Górnicza (CA88), 21 VIII 1997, 1 ex. DK; Syborowa Góra ad Olkusz (CA97), 2 VII 1997, 1 ex. DK;
- Wyżyna Małopolska: rez. „Góry Pieprzowe” ad Sandomierz, 30 VI 1990, 9 exx. DK; Pińczów (DA69), 23 VII 1997, 1 ex. leg. R. ROSSA; rez. „Skotniki Górne” (DA78), 24 VII 1997, 1 ex. leg. R. ROSSA;
- Wyżyna Lubelska: Gródek ad Hrubieszów (GB03), 5 VI 1971, 1 ex. leg. M. KOSIOR;
- Roztocze: Siedliska ad Hrebenne, 27 VI 1990, 2 exx. JG;
- Nizina Sandomierska: Tarnów - Chyszów (DA94), 28 VI 1941, 1 ex. SS;
- Beskid Zachodni: Grodkowice ad Bochnia (DA53), 10 VIII 1919 i 30 VI 1932, 3 exx. SS; Babia Góra - Gubernasówka, 12 VI 1997, 1 ex. leg. S. SZAFRANIEC.
- Beskid Wschodni: Łuczyce ad Przemyśl (FA31), 19 VI 1881, 5 exx. BK.

Anaspis (Silaria) quadrimaculata GYLL.

Gatunek występujący w południowej Europie oraz w południowej części zachodniej i środkowej Europy, w tym w Niemczech i dawnej Czechosłowacji. Wykazany z Polski wyłącznie na podstawie publikacji TRELLI (1923), z Turnicy koło Przemyśla. W zbiorze dowodowym T. TRELLI brak okazów tego gatunku. Biorąc pod uwagę zasięg ogólny, jego występowanie w Polsce powinno być więc potwierdzone nowymi danymi z uwagi na możliwość pomyłki w oznaczeniu.

Anaspis (Silaria) varians (MULS.)

Gatunek rozsielony od Azji Mniejszej po środkową Europę, prawdopodobnie element subpontyjski. W Polsce uważany za rzadki, notowany z Gdańska, Warszawy, Sudetów Zachodnich i Pienin na podstawie danych z początku wieku. Natomiast stanowisko w Beskidzie Wschodnim (TRELLA, 1936), podane w „Katalogu Fauny Polski”, opierało się na błędnie oznaczonych okazach *Anaspis palpalis*. Prawdopodobnie kserotermofilny, gdyż większość stwierdzonych stanowisk to tereny kserotermiczne. Na Pojezierzu Pomorskim i w Beskidzie Zachodnim stwierdzony po raz pierwszy, natomiast na Wyżynie Krakowsko-Wieluńskiej był podawany z Ojcowa (PAWŁOWSKI i in., 1994) na podstawie zbioru Antoniego WAGI z 1854 roku.

- Pojezierze Pomorskie: Gruczno, 10 VI 1994, 1 ex. leg. M. STACHOWIAK;
- Wyżyna Krakowsko-Wieluńska: Przeginia Duchowna (DA04), 29–31 V 1906, 1 ex. SS; Bolechowice (DA15), 7 i 19 VII 1919, 4 exx. SS; Pomorzańskie Skały ad Olkusz (CA97), 7 VIII 1997, 1 ex. DK; Rzędowa Skała ad Zawiercie (CA99), 5 VII 1997, 1 ex. DK; Smoleń ad Wolbrom, 4 i 5 VII 1997, 2 exx. DK;
- Beskid Zachodni: Zawoja - Lajkonik (CV99), 11 VII 1997, 1 ex. leg. A. FLORCZAK.

Anaspis (Larisia) palpalis GERH.

Kserotermiczny gatunek o subpontomedyterraneńskim typie rozsielenia. U nas rzadki, podawany z pojedynczych stanowisk w zachodniej i południowej części kraju. Gatunek ten posiada też na terenie Polski swój locus typicus (Legnica – WS87). Prawdopodobnie szerzej u nas rozsielony, zwłaszcza w pasie wyżyn południowej Polski. Z Beskidu Wschodniego dotąd nie notowany; w zbiorze T. TRELLI z okolic Przemyśla wszystkie okazy tego gatunku były błędnie oznaczone jako *Anaspis varians*.

- Pojezierze Pomorskie: Topolno (CE11), 30 V 1996, 1 ex. DK; Biała Góra ad Sztum (CE67), 8 VI 1996, 1 ex. JP; Gniew, 8 VI 1996, 1 ex. JP; rez. „Czarcie Góry” ad Świecie, 11 VII 1996, 1 ex. DK;
- Beskid Wschodni: Łuczyce ad Przemyśl, 19 VI 1881, 3 exx. BK; Przemyśl - Winna Góra (FA21), 20 exx. TT.

Na zakończenie warto przytoczyć fragment listu znanego entomologa Jana WAŃKOWICZA do wspomnianego wcześniej Eustachego WRÓBLEWSKIEGO (24 III 1882): “[...] obecnie pogrążony jestem wśród *Anaspis*, niezmiernie ciekawego motłochu, gdzie massa być musi nowych gatunków [...] najlepiej dokładnie przyjrzeć przed naklejeniem, bo wielkie bogactwo cech

w wąsikach, przednich łapkach i odwłoku samców pokrywa wielka jednostajność ogólnych kształtów i niesłychana zmienność ubarwienia. [...]”. Jak widać, zawarte w tym liście uwagi nic nie straciły na aktualności i mogą stanowić zachętę dla większego zainteresowania omawianą rodziną.

SUMMARY

The distribution of species of the family *Scaptiidae* in Poland is poorly known. In the present work the data on distribution of 15 species of the genera: *Scaptia*, *Cyrtanaspis* and *Anaspis* in Poland are dealt with. Basing on the collections of Institute of Systematics and Evolution of Animals PAS Cracow, the current data and those historical, not published before, are given. Presence of *Anaspis melanopa* (FORST.) in Białowieża Primeval Forest (NE Poland) in the 19th c. and *A. schilskyana* CSIKI recently is confirmed. The determinations of *A. pulicaria* COSTA and *A. varians* (MULS.) were revised and some published data of these species in Poland were verified. No specimens of *A. quadrimaculata* GYLL., only once recorded from Poland (TRELLA, 1923), were found; new data are needed to confirm recent presence of *A. humeralis* (F.), *A. lurida* STEPH. and *A. silvatica* GABRIEL in Poland.

PIŚMIENNICTWO

- BOROWIEC L., TARNAWSKI D., 1983: *Hylophilidae, Scaptiidae*. Klucze do oznaczania Owadów Polski, XIX, **78-79**: 1-16.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J., 1987: Chrząższe *Coleoptera. Cucujoidae*, cz.3. Kat. Fauny Polski, XXIII, **14**: 1-309.
- CROWSON R. A., 1967: The natural classification of the families of *Coleoptera*. E. W. Claxton Ltd., Middlesex. 214 ss.
- ERMISCH K., 1956: Faunistik der mitteleuropäischen Käfer *Mordellidae*. Ent. Arb. Mus. Frey München, Sonderband, Krefeld: 269-321.
- ERMISCH K., 1969: 79. Familie: *Mordellidae*. [W:] FREUDE H., HARDE K. W., LOHSE G. A. Die Käfer Mitteleuropas, Bd. **8**. Goecke & Evers, Krefeld. 388 ss.
- GUTOWSKI J., KUBISZ D., 1995: Entomofauna drzewostanów pohuraganowych w Puszczy Białowieskiej. Pr. Inst. badaw. Leśn., ser. A, **788**: 91-129.
- LOHSE G. A., LUCHT W. H., 1992: Die Käfer Mitteleuropas, **2** Supplementband mit Katalogteil. Goecke & Evers Verlag, Krefeld. 375 ss.
- LUCHT W. H., 1987: Die Käfer Mitteleuropas. Katalog. Goecke & Evers Verlag, Krefeld. 342 ss.
- MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J., 1991: *Coleoptera – Chrząższe*. [W:] RAZOWSKI J. (red.). Wykaz zwierząt Polski, t. III. Krakowskie Wydawnictwo Zoologiczne, Kraków. 217 ss.

- PAWŁOWSKI J., 1967: Chrząszcze (*Coleoptera*) Babiej Góry. Acta zool. cracov., **12**: 419-665.
- PAWŁOWSKI J., MAZUR M., MŁYNARSKI J. K., STEBNICKA Z., SZEPTYCKI A., SZYMczAKOWSKI W., 1994: Chrząszcze (*Coleoptera*) Ojcowskiego Parku Narodowego i terenów ościennych. Wyd. OPN, Ojców. 247 ss.
- STOBIECKI S., 1883: Do fauny Babiej góry. Sprawozdanie z wycieczek entomologicznych na Babią górę w latach 1879 i 1880. Spraw. Kom. Fizyogr., **17**: (1) - (84).
- TENENBAUM S., 1929: Nowe dla Polski gatunki i odmiany chrząszczy. IV. Pol. Pismo ent., **7**: 188-192.
- TRELLA T., 1923: Wykaz Chrząszczów okolic Przemyśla. *Heteromera*. Pol. Pismo ent., **2**: 12-19.
- TRELLA T., 1930: Wykaz chrząszczów okolic Przemyśla. Uzupełnienia do wykazów grupy *Diversicornia*, *Heteromera*, *Staphylinoidea*. Pol. Pismo ent., **8**: 130-135.
- TRELLA T., 1936: Wykaz Chrząszczów okolic Przemyśla. Uzupełnienie dotychczasowych wykazów. Pol. Pismo ent., **13**: 85-97.

Wiad. entomol.	17 (1): 49-53	Poznań 1998
----------------	---------------	-------------

Nowe dane o *Apionidae* (Coleoptera: Curculionoidea)
z północno-wschodniej Polski

New records of the *Apionidae* (Coleoptera: Curculionoidea) from
NE Poland

MAREK WANAT

Muzeum Przyrodnicze Uniw. Wrocławskiego, ul. Sienkiewicza 21, 50-335 Wrocław

ABSTRACT: Eighteen species of the *Apionidae* have been recorded from the Masurian Lakeland and Podlasie (NE Poland), most of them are new for these regions.

KEY WORDS: *Coleoptera*, *Apionidae*, new records, NE Poland.

Znajomość entomofauny północno-wschodniej Polski jest generalnie znacznie mniejsza niż innych regionów kraju, co w wielu przypadkach poważnie utrudnia określenie granic zasięgów gatunków. Dotyczy to również ryjkowców z rodziny *Apionidae*, wśród których wiele gatunków podawanych dotychczas jedynie z południowej i środkowej części Polski sięga w rzeczywistości znacznie dalej na północ. Podane niżej dane o występowaniu 18 gatunków na Pojezierzu Mazurskim i Podlasiu są uzupełnieniem informacji zawartych w „Katalogu fauny Polski” (BURAKOWSKI i in., 1992), poza kilkoma zaznaczonymi w tekście wyjątkami gatunki te są nowe dla wymienionych krain. Wszystkie okazy zebrał autor, o ile nie zaznaczono inaczej. Skrót BbPN oznacza Biebrzański Park Narodowy i pojawia się przy okazach zebranych w jego granicach.

Omphalapion buddebergi (BEDEL, 1887)

- Pojezierze Mazurskie: BbPN, Lipsk (FE55), 5 VIII 1997, 1♂ 1♀, otrząśnięte z rumianu żółtego *Anthemis tinctoria* L. rosnącego na skarpie ograniczającej boisko sportowe przy szosie Sokółka - Lipsk, ok. 1 km na południowy-zachód od Lipska.

Gatunek ten podawany był w Polsce z dwóch krain na początku XX wieku, odszukany został niedawno w Opoce Wielkiej koło Annopola (WANAT, 1995; WANAT, SZYPUŁA, 1996). Notowano go z kilku krajów środkowoeuropejskich oraz z Półwyspu Iberyjskiego i Kaukazu, wszędzie spotykany jest bardzo rzadko i lokalnie. Stanowisko w Lipsku jest wysunięte najdalej na północ w całym zasięgu *O. buddebergi*.

Diplapion detritum (MULSANT et REY, 1858)

- Pojezierze Mazurskie: Goniądz (FE12), 28 VII 1997, 4 exx.; BbPN, Lipsk (FE55), 5 VIII 1997, 1 ex. razem z *O. buddebergi*.

Gatunek ten uchodził w Polsce za rzadkość, prawdopodobnie występuje jednak w całym kraju, zarówno na murawach kserotermicznych jak i w zbiorowiskach segetalnych i ruderalnych, najczęściej na rumianie żółtym *Anthemis tinctoria* L. i polnym *A. arvensis* L.

Ceratapion penetrans penetrans (GERMAR, 1817)

- Podlasie: BbPN, Szostaki (EE90), 7 VIII 1996, 4 exx., 29 VII 1997, 4 exx.; Mielnik (FC49), 4 VII 1997, 5 exx., leg. J. SAWONIEWICZ.

Występuje prawdopodobnie w całym kraju. Podawany z różnych gatunków chabrów, jednak w Polsce zdecydowanie najczęściej spotykany jest na *Centaurea rhenana* BOR.

Ceratapion basicorne (ILLIGER, 1807)

- Pojezierze Mazurskie: BbPN, Osowiec - Twierdza (FE02), ruiny fortu, 27 VII 1997, 1 ex.
- Podlasie: BbPN, Szostaki (EE90), 29 VII 1997, 1 ex.

Znany z nielicznych stanowisk w południowej i środkowej części kraju, na północy jedynie z dwóch stanowisk nad dolną Odrą. Często występuje wspólnie z *C. penetrans*, zwykle jest jednak od niego znacznie mniej liczny.

Ceratapion austriacum (WAGNER, 1904)

- Pojezierze Mazurskie: BbPN, Osowiec - Twierdza (FE02), 4–8 VIII 1996, 15 exx., 8 VIII 1997, 3 exx.

Monofag chabra driakiewnika – *Centaurea scabiosa* L., charakterystyczny dla zbiorowisk kserotermicznych południowej Polski, niedawno odszukany jednak na Mazurach nad jeziorem Śniardwy. W Osowcu występuje na śródleśnym poboczu szosy prowadzącej do ruin fortu, niemal dokładnie na granicy BbPN, na stanowisku zajmującym nie więcej niż 300 m² i mającym niewiele wspólnego z typową murawą kserotermiczną. Fragment ten porośnięty jest w dużej części trawami, głównie trzcinnikiem *Calamagrostis* sp., a *C. scabiosa* w obu latach badań występował tam w liczbie nie przekraczającej 30 egzemplarzy. Rośliny były przy tym bardzo wybujałe i posiadały po zaledwie kilka liści, nigdy nie tworzących typowej przyziemnej rozetki.

Squamapion elongatum (GERMAR, 1817)

– Podlasie: Mielnik (FC49), 4 VII 1997, 1 ex., leg. J. SAWONIEWICZ.

Gatunek kserotermofilny, żyjący u nas na dwóch gatunkach szalwii – *Salvia pratensis* L. i *S. nemorosa* L. Poza budzącym wątpliwości doniesieniem sprzed 120 lat z Ełku, oraz jednym stanowiskiem nad dolną Odrą, znany wyłącznie z południowej Polski.

Squamapion oblivium (SCHILSKY, 1902)

– Podlasie: BbPN, Szostaki (EE90), 7 VIII 1996, 15 exx., 29 VII 1997, 1 ex.

Apion haematodes KIRBY, 1808

– Podlasie: BbPN, Szostaki (EE90), 7 VIII 1996, 1 ex.

Apion rubiginosum GRILL, 1893

– Podlasie: BbPN, Szostaki (EE90), 7 VIII 1996, 1 ex., 29 VII 1997, 4 exx.

Catapion meieri (DESBROCHERS, 1901)

– Pojezierze Mazurskie: Osowiec - Twierdza (FE12), łąki przy drodze do Mężenina, 16–18 VII 1997, 8 exx.

Gatunek podobny do pospolitego *C. seniculus* (KIRBY), do niedawna nie był od niego odróżniany. Notowany u nas z niewielu stanowisk w sześciu krainach, chociaż znany jest już z większości obszaru Europy i prawdopodobnie występuje w całym kraju. Samica różni się od samicy *C. seniculus* jedynie dłuższym i cieńszym rykiem, bardziej poprzeczną głową z mniejszymi i silniej wystającymi z jej zarysu oczami, pokrywami przeważnie nieco dłuższymi w stosunku do przedplecza oraz przeciętnie nieco większymi rozmiarami. Samce obu gatunków są praktycznie nierozróżnialne. Szczegółowe

opisy tego i innych środkowoeuropejskich gatunków z rodzaju *Catapion* znaleźć można w pracy L. DIECKMANN (1989). Według tego autora *C. meieri* jest monofagiem *Trifolium hybridum* L., podczas gdy *C. seniculus* żyje na kilku innych gatunkach koniczyn.

Holotrichapion aestimatum (FAUST, 1891)

– Podlasie: BbPN, Szostaki (EE90), 7 VIII 1996, 1 ex.

Hemitrichapion pavidum (GERMAR, 1817)

– Podlasie: BbPN, Szostaki (EE90), 29 VII 1997, 5 exx.

Eutrichapion melancholicum (WENCKER, 1864)

– Pojezierze Mazurskie: Białogrądy (FE02), 4 VIII 1997, 3 exx. na *Lathyrus silvester* L.

Rzadko spotykany gatunek, na Pojezierzu Mazurskim podany z okolic Kętrzyna. Moja wcześniejsza informacja (WANAT, 1994) o występowaniu tego gatunku na *Lathyrus tuberosus* L. była błędna, chodziło o *Lathyrus silvester* L.

Cyanapion gyllenhalii (KIRBY, 1808)

– Podlasie: Białystok - Pietrasze (FD49), 14 VII 1996, 1 ex., leg. J. SAWONIEWICZ.

Cyanapion platalea (GERMAR, 1817)

– Pojezierze Mazurskie: Białogrądy (FE02), 11 VIII 1996, 11 exx., 4 VIII 1997, 1 ex.; Osowiec - Twierdza (FE02/12), 25–30 VII 1996, 3 exx., 22 VII 1997, 1 ex.

Poza jednym wcześniejszym doniesieniem z Pojezierza Mazurskiego podawany dotąd tylko z południowej Polski, gdzie jest gatunkiem rzadkim i łowionym niemal wyłącznie na typowych murawach kserotermicznych. Oba stanowiska nad Biebrzą mają zupełnie odmienny charakter. W Białogrądach wszystkie okazy zebrałem na *Lathyrus silvester* L. na ocienionym skraju lasu sosnowego, obserwowałem również żerowanie chrząszczy na liściach tej rośliny. W Osowcu okazy złowiono do czerpaka na wilgotnych łąkach.

Oxystoma dimidiatum (DESBROCHERS, 1897)

– Podlasie: BbPN, Szostaki (EE90), 29 VII 1997, 1 ex.

Protapion dissimile (GERMAR, 1817)

– Podlasie: BbPN, Szostaki (EE90), 29 VII 1997, 13 exx.

Protapion ononidis (GYLLENHAL, 1827)

- Pojezierze Mazurskie: Osowiec - Twierdza (FE12), łąki przy drodze do Mężenina, 1–10 VIII 1996, 35 exx., 18 VII 1997, 4 exx.
– Podlasie: Białystok - Pietrasze (FD49), 14 VII 1996, 16 exx., leg. J. SAWONIEWICZ.

Dziękuję drowi Januszowi SAWONIEWICZOWI za przekazanie okazów zebranych w Białymstoku i Mielniku oraz Dyrekcji Biebrzańskiego P. N. za umożliwienie prowadzenia badań na terenie Parku.

SUMMARY

Eighteen species of the *Apionidae* have been recorded from the Masurian Lakeland and Podlasie in NE Poland. Except four found by Dr. J. SAWONIEWICZ in Białystok and Mielnik at the Bug river, they were collected by the author in 1996–97 in the Biebrza National Park or its vicinity. Most of the species are new for the afore-mentioned regions, and two of them are especially interesting. For *Omphalapion buddebergi* (BED.) it is a second recent finding in Poland, and the northernmost of its whole range in Europe. *Squamapion elongatum* (GERM.) was hitherto known only from southern Poland, apart from the old and doubtful literature record from Elk and the isolated locality at the Odra river.

PIŚMIENNICTWO

- BURAKOWSKI B., M. MROCZKOWSKI, J. STEFAŃSKA, 1992: Chrząszcze - *Coleoptera*. Ryjkowcowate prócz ryjkowców - *Curculionoidea* prócz *Curculionidae*. Kat. Fauny Polski, Warszawa, XXIII, **18**: 1-324.
- DIECKMANN L., 1989: Die mitteleuropäischen Arten der *Apion* (*Catapion*) *seniculus*-Gruppe (*Coleoptera*, *Curculionidae*). Beitr. Ent., **39**: 237-253.
- WANAT M., 1994: Ryjkowce (*Coleoptera*: *Curculionoidea*: *Anthribidae*, *Rhinomaceridae*, *Rhynchitidae*, *Attelabidae*, *Apionidae*, *Curculionidae*) Puszczy Białowieskiej. Pol. Pismo ent., **63**: 37-112.
- WANAT M., 1995: Systematics and phylogeny of the tribe *Ceratapiini* (*Coleoptera*: *Curculionoidea*: *Apionidae*). Genus (Suppl.). 406 ss., 702 figs + 8 maps.
- WANAT, M., J. SZYPUŁA, 1996: Uwagi o kilku gatunkach *Apionidae* (*Coleoptera*) z Polski. Wiad. entomol., **15** (1): 31-36.

KOMUNIKATY – ANNOUNCEMENTS**XVI Międzynarodowe Sympozjum
Entomofaunistyki Europy Środkowej (XVI SIEEC)**

Stały Komitet Organizacyjny Sympozjum Entomofaunistyki Europy Środkowej ustalił miejsce i termin następnego Sympozjum:

Bazylea, 14–18 marca 1999

o ogólnej tematyce: „Systematyka, Faunistyka, Biogeografia”

Koledzy zainteresowani uczestnictwem w Sympozjum proszeni są o rozważenie możliwości skorzystania z grantów (badania statutowe i własne) i odpowiednie zaplanowanie (jeszcze dokładnie nie znanych) kosztów z tym uczestnictwem związanych.

Koledzy, którzy zamierzają wygłosić referat lub przedstawić poster (języki: niemiecki, angielski, francuski), proszeni są o jak najwcześniejsze zgłoszenie tytułu członkowi Stałego Komitetu, prof. Andrzejowi WARCHAŁOWSKIEMU (Instytut Zoologiczny UWr., ul. Sienkiewicza 21, 50-335 Wrocław).

W zgłoszeniu należy zaznaczyć, czy referat ma zostać wygłoszony na zebraniu plenarnym (do południa), czy też w ramach obrad sekcji (po południu). Obrady sekcji SIEEC będą równocześnie obradami sekcji „Systematik und Faunistik + Biogeographie” towarzystw entomologicznych (niemieckiego, austriackiego i szwajcarskiego).

Koledzy, którzy zgłoszą swe zainteresowanie wzięciem udziału w Sympozjum, otrzymywać będą dalsze informacje w postaci kserokopii kolejnych zawiadomień nadsyłanych przez Stały Komitet.

Stały Komitet Organizacyjny
SIEEC

Wiad. entomol.	17 (1): 55-58	Poznań 1998
----------------	---------------	-------------

Chalcis sispes (LINNAEUS, 1761) (*Hymenoptera: Chalcidoidea*)
– nowy w faunie Polski gatunek błeskotki

Chalcis sispes (LINNAEUS, 1761) (*Hymenoptera: Chalcidoidea*) – a new to
the Polish fauna chalcid-wasp species

BOGDAN WIŚNIEWSKI¹, ROLAND DOBOSZ²

¹Ojcowski Park Narodowy, 32-047 Ojców

²Muzeum Górnośląskie, Dział Przyrody, Pl. Jana III Sobieskiego 2, 41-902 Bytom

ABSTRACT: The first record of *Chalcis sispes* from Poland is presented; two specimens of the species were captured on July 1997 in Suwałki Landscape Park (north-eastern Poland). It is the second species of the genus recorded from Poland so far – the first one, *Chalcis myrifex* (SULZER, 1776), was found in Warsaw environs at the end of the 19th century.

KEY WORDS: *Hymenoptera*, *Chalcidoidea*, *Chalcis sispes*, new record, NE Poland.

Rodzina *Chalcididae* obejmuje stosunkowo duże błonkówki, których ciało osiąga długość do 16 mm. Gatunki z tej rodziny posiadają pewne cechy morfologiczne pozwalające odróżnić je od przedstawicieli innych rodzin z nadrodziny *Chalcidoidea*, a mianowicie: rozszerzone tylne uda z rzędem różnej wielkości zębów na zewnętrznej krawędzi, łukowato wygięte golenie tylnych nóg, tułów z wyraźnie zaznaczoną rzeźbą oraz policzki ograniczone z tyłu listewką sięgającą do nasady żuwaczek (BOUČEK, 1988).

Wszystkie znane dotąd gatunki *Chalcididae* są pierwotnymi lub wtórnymi parazytoidami różnych grup owadów. Większość z nich atakuje gąsienice bądź poczwarki motyli – *Lepidoptera*, chrząszczy – *Coleoptera* (zwłaszcza stonkowatych *Chrysomelidae*, których larwy żerują zewnętrznie na liściach), siatkoskrzydłych – *Neuroptera*, błonkówek – *Hymenoptera* i muchówek

– *Diptera*. Niektóre z gatunków odgrywają ważną rolę w ograniczaniu liczebności populacji synantropijnych muchówek oraz niektórych gatunków owadów uznawanych za szkodniki w gospodarce leśnej.

W faunie światowej stwierdzono dotąd występowanie prawie 1500 gatunków *Chalcididae*, reprezentujących około 70 rodzajów (BOUČEK, 1988; GAULD, BOLTON, 1996). Przedstawiciele tej rodziny zasiedlają całą kulę ziemską, jednak zdecydowana większość występuje w ciepłych strefach klimatycznych. W Europie stwierdzono dotąd występowanie nieco ponad 60 gatunków, w tym np. z terenu byłej Czechosłowacji – 40 gatunków (KALINA, 1989), z europejskiej części byłego Związku Radzieckiego – około 50 (NIKOLSKAJA, 1978), a z Wielkiej Brytanii tylko 8 (FITTON i in., 1978). Z Polski wykazano 9 gatunków należących do tej rodziny (WIŚNIEWSKI, 1997).

Dwa okazy należące do gatunku *Chalcis sispes* (LINNAEUS, 1761): 1♂ i 1♀, zostały złowione przez jednego z autorów (R.D.) w dniu 5 lipca 1997 r. w miejscowości Turtul (UTM: FF11) na terenie Suwalskiego Parku Krajobrazowego. Obydwa okazy złapano „na upatrzonego” w roślinności zielnej nad brzegiem rozlewiska Czarnej Hańczy, w pobliżu budynków Zarządu Parku. W tym samym czasie na kwitnących roślinach z rodziny *Apiaceae*, głównie na barszczu (*Heracleum sphondylium* L.), obserwowano bardzo liczny pojaw dwóch gatunków muchówek z rodziny lwinkowatych (*Stratiomyidae*), a mianowicie: *Stratiomys chameleon* (LINNAEUS, 1758) oraz *S. potamida* MEIGEN, 1822. Wśród losowo zebranych na kilku stanowiskach 60 okazów przeważał *S. potamida*:

S. potamida: Łopuchowo, Smolniki, Wojdziłki (FF21), Cisówek, Turtul (FF11), 3–4 VII 1997, 32♂♂, 18♀♀, leg. R. DOBOSZ;

S. chameleon: Łopuchowo, Wojdziłki (FF21), Cisówek, Turtul (FF11), 2–4 VII 1997, 8♂♂, 2♀♀, leg. R. DOBOSZ.

Biologia gatunków z rodzaju *Chalcis* FABR. jest bardzo ciekawa. Samice parazytoidea wyszukują złoża jaj gospodarzy (zwykle przyklejone do liści roślin nadwodnych) i składają do nich własne jaja. Świeżo wylęgłe larwy gospodarza szybko dostają się do wody i tu przechodzą dalszy rozwój; w tym czasie larwa parazytoidea niemal nie rozwija się. Wyrośnięte larwy *Stratiomys* sp. wędrują w kierunku brzegu i przepoczwarzają się w błocie powyżej lustra wody. Dopiero wtedy larwa parazytoidea przechodzi szybki rozwój; imago opuszcza poczwarkę gospodarza przez wygryziony przez siebie, okrągły otwór. Samice *Ch. myrifex* składają jaja bezpośrednio do larw *Stratiomys* (GAULD, BOLTON, 1996). Dotychczas jako żywiciela *Ch. sispes* podawano jedynie *S. chameleon*. Zebrane dane wydają się jednak wskazywać, iż również *S. potamida* może być żywicielem tej bleskotki.

Ch. sispes swoim zasięgiem obejmuje zachodnią Europę, środkową Azję, Zakaukazie, Syberię, Kraj Przymorski; na północy sięga po Sankt Petersburg (d. Leningrad) oraz Szwecję i Finlandię (BOUČEK, 1952; NIKOLSKAJA, 1978). Gatunek ten jest drugim przedstawicielem rodzaju *Chalcis* w Polsce. Pierwszy – *Chalcis myrifex* (SULZER, 1776) – został złowiony w okolicach Warszawy: 4 VII 1893, 1♀, leg. A. BYKOV; 1♂, bez daty (NIKOLSKAJA, 1960 oraz wtórnie NOSKIEWICZ, PUŁAWSKI, 1974 z błędnym odsyłaczem do NIKOLSKAJA, 1952).

Obok dwu wymienionych wyżej gatunków rodzaju *Chalcis*, w Europie środkowej występuje jeszcze trzeci, a mianowicie *Chalcis biguttata* SPINOLA, 1808. Sięga on na północy po Sankt Petersburg i południową Szwecję, występuje także w Brandenburgii (BOUČEK, 1952) stąd też jego występowanie w Polsce jest bardzo prawdopodobne.

SUMMARY

The family *Chalcididae* is represented by about 1500 species in the world fauna and more than 60 species in Europe. Data on Polish species of the family are very scarce; so far only 9 species were recorded from Poland (WIŚNIEWSKI, 1997).

Two specimens of *Chalcis sispes* (LINNAEUS, 1761), a male and a female, were captured on 5 July 1997 in Turtul (UTM: FF11) on the territory of the Suwałki Landscape Park (north-eastern Poland). Both specimens were swept from herbs growing on banks of the Czarna Hańcza river. The species is distributed in Western Europe, Central Asia, Caucasus and Eastern Russia; the northern limit reaches Sankt Petersburg, Sweden and Finland (BOUČEK, 1952; NIKOLSKAJA, 1978).

Chalcis sispes is known as a parasitoid of the stratiomyid fly *Stratiomys chameleon* (LINNAEUS, 1758) (*Diptera: Stratiomyidae*). The authors' observations show, that another host may be *S. potamida*.

PIŚMIENICTWO

- BOUČEK Z., 1952: The first revision of the European species of the family *Chalcididae* (*Hymenoptera*). Acta ent. Mus. nat. Pragae, suppl. 1: 1-108.
- BOUČEK Z., 1988: Australasian *Chalcidoidea* (*Hymenoptera*). A biosystematic revision of genera of fourteen families, with a reclassification of species. CAB International, Wallingford. 785 ss.
- FITTON M. G., GRAHAM M. W. R. DE V., BOUČEK Z. R. J., FERGUSSON N. D. M., HUDDLESTON T., QUINLAN J., RICHARDS O. W., 1978: A check list of British insects. Handbooks for the identification of British insects, **11** (4): 1-159.
- GAULD I., BOLTON B. (red.), 1996: The *Hymenoptera*. Oxford University Press. 332 ss.

- KALINA V., 1989: *Chalcididae*. [W:] ŠEDIVÝ J. (red.) Enumeratio Insectorum Bohemoslovakiae. Check list of Czechoslovak Insects III (*Hymenoptera*). Acta faun. ent. Mus. nat. Pragae, **19**: 98-99.
- NIKOLSKAJA M. N., 1952: Chalcidy fauny SSSR (*Chalcidoidea*). Opredeliteli po faunie SSSR, **44**:1-575.
- NIKOLSKAJA M. N., 1960: Chalcidy sem. *Chalcididae* i *Leucospidae*. Fauna SSSR. VII. Peregatokrylyje, **5**: 1-222.
- NIKOLSKAJA M. N., 1978: Sem. *Chalcididae* – Chalcididy. [W:] MEDVEDEV G. S. (red.) Opredelitel nasekomych evropejskoj casti SSSR, Leningrad, **3**, 2: 40-51.
- NOSKIEWICZ J., PUŁAWSKI W., 1974: Błonkówki *Hymenoptera*. Fauna słodk. Pol., Warszawa, **9**: 1-119.
- WIŚNIEWSKI B., 1997: *Chalcididae* (*Hymenoptera*). [W:] J. RAZOWSKI (red.) Wykaz zwierząt Polski. **5**: 133-134.

Wiad. entomol.	17 (1)	Poznań 1998
----------------	--------	-------------

KRÓTKIE DONIESIENIA

SHORT COMMUNICATIONS

205. Chrząszcze (*Coleoptera*) odłowione w ptasich budkach lęgowych w Kampinoskim Parku Narodowym

Beetles (*Coleoptera*) caught in bird boxes of the Kampinos National Park

KEY WORDS: *Coleoptera*, bird boxes, Kampinos National Park, central Poland.

Przy okazji czyszczenia ptasich budek lęgowych rozmieszczonych w lasach Kampinoskiego Parku Narodowego, korzystając z uprzejmości i pomocy dr Marka KELLERA, przesiano zawartość usuwanych gniazd na sicie entomologicznym. Prace przeprowadzono w dniu 4 VIII 1997 roku w pobliżu miejscowości Famułka Brochowskie (DC59) na trzech powierzchniach badawczych, a mianowicie w borze sosnowym, dąbrowie i olsie. Jako, iż fauna chrząszczy zasiedlających budki lęgowe jest, jak dotychczas, poznana w niedostatecznym stopniu, autorzy zamieszczają poniżej wykaz odłowionych chrząszczy.

Użyte skróty:

- BsM – chrząszcze odłowione w borze sosnowym, w budce lęgowej zasiedlonej przez muchołówkę;
- BsS – chrząszcze odłowione w borze sosnowym, w budce lęgowej zasiedlonej przez sikorę;
- DbM – chrząszcze odłowione w dąbrowie, w budce lęgowej zasiedlonej przez muchołówkę;
- DbS – chrząszcze odłowione w dąbrowie, w budce lęgowej zasiedlonej przez sikorę;
- DbSz – chrząszcze odłowione w dąbrowie, w budce lęgowej zasiedlonej przez szpaka;
- DbSO – chrząszcze odłowione w dąbrowie, w budce lęgowej zasiedlonej przez sikorę i orzesznicę;
- DbO – chrząszcze odłowione w dąbrowie, w budce lęgowej zajętej przez osy;
- OIM – chrząszcze odłowione w olsie, w budce lęgowej zasiedlonej przez muchołówkę;
- OISO – chrząszcze odłowione w olsie, w budce lęgowej zasiedlonej przez sikorę i orzesznicę;
- OIO – chrząszcze odłowione w olsie, w budce lęgowej zajętej przez osy.

HISTERIDAE

Gnathoncus buyssoni AUZAT, 1917: 46 exx. – BsM, 15 exx. – BsS, 5 exx. – OIM, 3 exx. – DbSO.

Gnathoncus nidorum STOCKMANN, 1957: 4 exx. – BsM, 1 ex. – DbS. Niedostatecznie poznany gatunek, wykazywany z kilku stanowisk w Europie i Azji Środkowej. Z Polski wykazany tylko z Rogowa k/Koluszek.

Gnathoncus communis (MARSEUL, 1862): 1 ex. – DbM. Mimo, że występuje na ogromnym obszarze (do czego przyczyniło się także zawleczenie) obejmującym Północną Afrykę, Europę, Azję wraz z Japonią i Sachalinem, oraz Egipt i Australię, z Polski nie był jeszcze wykazywany.

Dendrophilus punctatus (HERBST, 1792): 1 ex. – DbS, 1 ex. – DbO.

Margarinotus merdarius (HOFFMANN, 1803): 5 exx. – BsM, 1 ex. – DbS, 1 ex. – DbO.

CATOPIDAE

Sciodrepoides fumatus (SPENCE, 1815): 3 exx. – OISO.

Sciodrepoides watsoni (SPENCE, 1815): 7 exx. – OIO, 3 exx. – OISO.

SILPHIDAE

Silpha atrata LINNAEUS, 1758: 1 ex. – OISO.

Nicrophorus vespilloides HERBST, 1783: 5 exx. – OISO, 3 exx. – OIO.

STAPHYLINIDAE

Philonthus politus (Linnaeus, 1758): 1 ex. – DbO.

Philonthus subuliformis (Gravenhorst, 1802): 2 exx. – BsM, 1 ex. – DbM, 1 ex. – DbSz,
1 ex. – DbO.

Quedius microps (Gravenhorst, 1847): 1 ex. – DbM.

Atheta nigricornis (Thomson, 1852): 3 exx. – DbM.

Haploglossa villosula (Stephens, 1852): 1 ex. – DbM.

TROGIDAE

Trox scaber (Linnaeus, 1767): 1 ex. – BsM.

DERMESTIDAE

Megatoma undata (Linnaeus, 1758): 2 exx. – BsM.

NITIDULIDAE

Brachypterus glaber Newman, 1834: 1 ex. – DbM.

Adam BYK, Warszawa
Sławomir MAZUR, Warszawa
Marcin SMOLENSKI, Warszawa

206. Nowe stanowisko *Blethisa multipunctata* (L.) (Coleoptera: Carabidae) na Pojezierzu Pomorskim

New record of *Blethisa multipunctata* (L.) (Coleoptera: Carabidae) from the Pomeranian Lake District

KEY WORDS: *Coleoptera*, *Carabidae*, *Blethisa multipunctata*, new locality, NW Poland.

Blethisa multipunctata (LINNAEUS, 1758) to gatunek holarktyczny, żyjący nad brzegami wód stojących lub wolnopłynących. Omawiany gatunek występuje w środkowej i północnej części Europy, na Syberii oraz w Ameryce Północnej. W Polsce został wykazany z około 15 krain zoogeograficznych; na północy Kraju wykazywany głównie z Pobrzeża Bałtyku, zarówno przez niemieckich jak i polskich entomologów (BURAKOWSKI i in., 1973: Kat. Fauny Polski, Warszawa, XXIII, 2: 1-233).

17 VI 1997 stwierdziłam występowanie *B. multipunctata* na Pojezierzu Pomorskim, w jego zachodniej części. Gatunek ten został znaleziony podczas odławiania chrząszczy do pułapek Barbera na terenie Cedyńskiego Parku Krajobrazowego, w rezerwacie przyrody „Krzymowski Las”, którego drzewostan zbudowany jest w przeważającej części z około 350-letnich dębów bezszypułkowych z domieszką starych sosen. W otoczeniu rezerwatu znajdują się liczne mokradła niewielkiej powierzchni.

Materiał dowodowy (1 okaz) znajduje się w moim zbiorze.

Maria WOLENDER, Szczecin

207. Nowe stanowisko *Platydema violaceum* (FABR.) (Coleoptera: Tenebrionidae) w Polsce

New locality of *Platydema violaceum* (FABR.) (Coleoptera: Tenebrionidae) in Poland

KEY WORDS: *Coleoptera*, *Tenebrionidae*, *Platydema violaceum*, new locality, W Poland.

Platydema violaceum (FABRICIUS, 1790) jest gatunkiem obejmującym swym zasięgiem głównie wschodnią część Europy. W całym areale występowania spotykany jest rzadko i sporadycznie, przeważnie w pojedynczych egzemplarzach. Zasiedla stare drzewa liściaste w lasach, parkach i ogrodach.

Prowadząc obserwacje przyrodnicze, stwierdziłam występowanie omawianego gatunku na Pojezierzu Lubuskim:

– Łągów (UTM: WT29), 9 II 1987, 8 exx. W miejscu występowania chrząszcze zimowały w grupach po około 10 osobników, w spróchniałych pniach drzew na nasypie kolejowym.

Okazy dowodowe znajdują się w mojej kolekcji. Prawidłowość oznaczeń zweryfikował dr Marek BUNALSKI.

Szymon KONWERSKI, Poznań

208. Nowe stanowiska i uwagi o występowaniu *Thera britannica* TURNER, 1925 (*Lepidoptera: Geometridae*) w Polsce

New localities and notes on the distribution of *Thera britannica* TURNER, 1925 (*Lepidoptera: Geometridae*) in Poland

KEY WORDS: *Lepidoptera, Geometridae, Thera britannica*, new localities, Poland.

Thera britannica TURNER, 1925 [= *T. albonigrata* (Gornik, 1942)] do niedawna traktowany był jako forma pokrewnych gatunków *Thera variata* (DEN. & SCHIFF.) i *T. stragulata* (HBN.). Różnice diagnostyczne między nimi wyjaśnił KRAMPL (1973: Acta ent. bohemoslov., 70: 272-281).

Omawiany gatunek jest szeroko rozsiadany w północnej, zachodniej i częściowo środkowej Europie. Występuje na licznych stanowiskach w Wielkiej Brytanii, Danii oraz południowej Norwegii i Szwecji. Bardziej lokalnie notowany jest w Hiszpanii, Belgii, Holandii i Luksemburgu, w krajach alpejskich, a także w Czechach, Słowacji i na Węgrzech. Spotykany był też w górach Rumunii i Grecji. W Polsce wykazany został tylko z jednego stanowiska – Pasma Łysogórskie w Górach Świętokrzyskich (ŚLIWIŃSKI, WIĘCKOWSKI, MARCINIAK, 1991: Fragm. faun., 35: 123-145).

Autorzy na podstawie kolekcji BATKOWSKIEGO znajdującej się w Muzeum Tatrzańskim, zbiorów SZPORA oraz własnych obserwacji, stwierdzili występowanie *T. britannica* na szeregu dalszych stanowiskach:

- Jagniątków (Karkonosze), UTM – WS42: 1 ex., 25 VII 1991 (J. NOWACKI leg.)
- Dębowa Góra (Przedgórze Sudeckie), XS22: 1 ex., 1 X 1965 (R. SZPOR leg.)
- Święty Krzyż (G. Świętokrzyskie), EB03: 1 ex., 5 VII 1979 (J. SOSIŃSKI leg.)
- Gubałówka, DV26: 3 ex., 21 VII 1973, 7 VII 1974, 18 VI 1976 (J. SOSIŃSKI leg.); 3 ex., 26 VI 1961, 19 VII 1962, 14 VII 1065 (R. SZPOR leg.); 28 ex., 7 VI – 13 VII, 2 ex., 7 IX w latach 1954 – 1967 (S. BATKOWSKI leg.)
- Staników Żleb (Tatry), DV15: 1 ex., 9 VII 1962 (R. SZPOR leg.)
- Wielkie Koryciska (Tatry), DV15: 1 ex., 6 VII 1965 (R. SZPOR leg.); 1 ex., 23 VII 1997 (A. MALKIEWICZ leg.)
- Dolina Chochołowska (Tatry), DV15: 2 ex., 15 VI 1976 i 17 VII 1986 (J. SOSIŃSKI leg.)
- Dolina Dudowa (Tatry), DV15, 1 ex., 28 VI 1995 (A. MALKIEWICZ leg.)
- Zarzeczce ad Jarosław, FA13: 1 ex., 31 VIII 1968 (R. SZPOR leg.)
- Olszany (Pogórze Przemyskie), FA11: 3 ex., 8 – 13 VI 1995 (A. MALKIEWICZ leg.)
- Dołżyca (Bieszczady), EV95: 1 ex., 1 VII 1967 (R. SZPOR leg.)

Poza tym w kolekcji BIELEWICZA w Muzeum Górnośląskim w Bytomiu znajduje się około 30 okazów tego gatunku zbieranych w latach 60-tych i 70-tych XX w. w Bieszczadach i na Pogórzu Przemyskim.

Gąsienice *T. britannica* żyją na jodle (*Abies* sp.), choć w Anglii stwierdzono ich żerowanie na innych drzewach szpilkowych. Można się spodziewać, że gatunek ten występuje w Polsce na obszarze naturalnego zasięgu jodły pospolitej (*Abies alba* MILL.), zwłaszcza w górach i na pogórzu, a także w niektórych parkach.

Adam MALKIEWICZ, Wrocław
Janusz SOSIŃSKI, Poznań

KRONIKA

CHRONICLE

Z głębokim żalem zawiadamiamy, iż w dniu 7 lipca 1997 roku, zmarł w wieku 76 lat

Prof. dr hab. Piotr NIEZGODZIŃSKI

wieloletni Członek Polskiego Towarzystwa Entomologicznego, piastujący przez szereg lat funkcję Przewodniczącego Oddziału Wrocławskiego, a w ostatniej kadencji funkcję Przewodniczącego Sądu Polubownego PTEnt. Członek wielu Towarzystw Naukowych, Rad Naukowych oraz Komisji Ministerialnych. Wybitny specjalista w zakresie agroentomologii, autor licznych prac naukowych, książek i podręczników. Świetny organizator i animator Studenckiego Ruchu Naukowego.

Odnaczony za działalność naukową, dydaktyczną i organizacyjną Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem Komisji Edukacji Narodowej i wieloma innymi odznaczeniami, a także nagrodami Rektora Akademii Rolniczej we Wrocławiu.

Odszedł od nas wspaniały, dobry i uczynny człowiek, wybitny uczyony i pedagog.

Cześć Jego Pamięci

Zarząd Główny
Polskiego Towarzystwa Entomologicznego

Z głębokim żalem zawiadamiamy, że w dniu 6 lutego 1998 roku, zmarł

Prof. dr hab. Bohdan KIEŁCZEWSKI

długoletni Członek Polskiego Towarzystwa Entomologicznego, wyróżniony Honorowym jego Członkostwem, doktor honoris causa Akademii Rolniczej im. Augusta Cieszkowskiego w Poznaniu. Wybitny uczony, autor ponad 160 prac naukowych z zakresu entomologii, akarologii oraz ekologii owadów leśnych. Członek Komitetu Nauk Leśnych PAN i Komitetu Ochrony Roślin PAN. Członek honorowy: Polskiego Towarzystwa Leśnego, Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Ligi Ochrony Przyrody. Członek kilkunastu towarzystw naukowych.

Za działalność naukową i dydaktyczną odznaczony m. in. Krzyżem Komandorskim, Krzyżem Oficerskim i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, a także Medalem Komisji Edukacji Narodowej.

Odszedł od nas wybitny uczony, niezwykle życzliwy, serdeczny i pogodny człowiek, pedagog ukochany przez młodzież akademicką.

Pochowany został na Cmentarzu Sołackim w Poznaniu przy ul. Lutycznej.

Cześć Jego Pamięci

**Zarząd Główny
Polskiego Towarzystwa Entomologicznego**

kraczać formatu A3. Ryciny, które były już reprodukowane, należy w opisie odpowiednio oznaczyć. Unikać należy tabel o dużym formacie (przekraczającym na wydruku szerokość 20 cm). Liczba fotografii i tabel powinna być maksymalnie ograniczona. Rysunki, fotografie i wykresy należy znakować liczbami arabskimi, a ich detale literami, natomiast tabele liczbami rzymskimi. Objaśnienia rycin należy zamieścić oddzielnie, a objaśnienia tabel łącznie z nimi, w języku polskim i angielskim.

- W wykazie piśmiennictwa należy uwzględniać wyłącznie pozycje cytowane w tekście pracy. Wykaz ten powinien być zestawiony według alfabetycznego porządku nazwisk autorów, z podaniem nazwiska i inicjałów imion, roku wydania, pełnego tytułu pracy, skróconego tytułu wydawnictwa, miejsca wydania (w przypadku wydawnictw ciągłych nie będących czasopismami), tomu (ewentualnie także zeszytu) i liczby pierwszej i ostatniej strony. Np.:

Marcinkowski H., 1984: Rzadkie gatunki motyli większych (*Macrolepidoptera*) z Gór Sowich. Pol. Pismo ent., 54: 229-230.

Burakowski B., Mroczkowski M., Stefańska J., 1985: Chrząszcze *Coleoptera* - *Buprestoidae*, *Elateroidea* i *Cantharoidea*. Kat. Fauny Polski, Warszawa, XXIII, 10: 1-401.

Przy wydawnictwach zwartych należy podawać ponadto nazwę instytucji wydawniczej z jej siedzibą. Np.:

Jura C. (red.) 1988: Biologia rozwoju owadów. PWN, Warszawa. 250 ss.

W krótkich doniesieniach dopuszcza się jedynie niezbędne, skrócone cytowania, zamieszczone w tekście wg wzoru:

Marcinkowski H., 1984: Pol. Pismo ent., 54: 229-230.

- Transliterację z alfabetów niełacińskich należy przeprowadzić według Polskiej Normy, a stosowane skróty tytułów czasopism winny być zgodne z „World list of scientific periodicals”.

- Do prac historiograficznych, przedstawiających sylwetki entomologów, należy dołączyć możliwie pełny wykaz ich publikacji z zakresu entomologii i dziedzin pokrewnych, a w treści tychże prac zaprezentować entomologiczną spuściznę materialną danego entomologa (zbiory, księgozbiór itp.) z podaniem jej aktualnych losów.

- W artykułach i doniesieniach (za wyjątkiem recenzji, sprawozdań, komunikatów i materiałów kronikarskich) należy przy nazwach systematycznych rodzajów i gatunków cytowanych po raz pierwszy w pracy, umieszczać nazwiska (lub ich skróty) odpowiednich autorów (według zasad przyjętych w „Międzynarodowym Kodeksie Nomenklatury Zoologicznej”).

- Zaleca się:
  - podawanie elementów daty w kolejności - dzień, miesiąc, rok, przy czym miesiące należy oznaczać liczbami rzymskimi (np. 25 IX 1989);
  - podawanie przy nazwach stanowisk, oznaczeń kwadratów siatki UTM 10 x 10 km;

- W celu zapewnienia właściwego poziomu merytorycznego czasopisma, wszystkie artykuły (za wyjątkiem materiałów kronikarskich, recenzji, polemik itp.) przed przyjęciem do druku są recenzowane przez specjalistów z odpowiedniej dziedziny.

- Materiały do druku prosimy przysyłać pod adresem Redakcji. Do przesłanych materiałów należy dołączyć: adres korespondencyjny (z telefonem) oraz kserokopię dowodu uiszczenia opłat statutowych PTEnt. za rok bieżący (lub inny dokument potwierdzający ich uiszczenie).

- Autorzy artykułów otrzymują bezpłatnie 50 nadbitek. Autorzy krótkich doniesień i materiałów kronikarskich otrzymują nadbitki według każdorazowo ustalonego podziału, natomiast autorzy recenzji, polemik, sprostowań itp. nadbitek nie otrzymują.

„Wiadomości Entomologiczne” drukują odpłatnie ogłoszenia drobne i reklamy popularyzujące wyroby i usługi mające zastosowanie w szeroko pojętej działalności entomologicznej. Za treść ogłoszeń i reklam Redakcja nie odpowiada. W ogłoszeniach drobnych opłata wynosi 0,50 zł od znaku, natomiast opłata za reklamy ustalana jest każdorazowo na drodze umowy między reklamującym a Redakcją. Członkom Polskiego Towarzystwa Entomologicznego przysługuje 20% zniżka.

WARUNKI PRENUMERATY - SUBSCRIPTION ORDERS

PRENUMERATA KRAJOWA

- Prenumeratę krajową dla osób fizycznych nie będących członkami PTEnt. oraz osób prawnych prowadzi Biblioteka Polskiego Towarzystwa Entomologicznego, ul. Sienkiewicza 21, 50-335 Wrocław. Wpłaty na rok 1998, w wysokości 18,- zł., przyjmowane są na konto:
B. P. H. SA II O/Wrocław
Nr 10601682-001179-27000-520101
- Zamówienia hurtowe prosimy kierować pod adresem Redakcji. Przy zakupie powyżej 30 egzemplarzy udzielamy 20% rabatu.
- Prenumeratę dla członków PTEnt., z 20% zniżką, przyjmuje:
Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Entomologicznego,
ul. Sienkiewicza 21, 50-335 Wrocław,
B. P. H. SA II O/ Wrocław, Nr 10601682-001179-27000-520101
- Sprzedaż pojedynczych numerów oraz subskrypcję na stałą dostawę prowadzi Oddział ORPAN na terenie całego kraju.

FOREIGN SUBSCRIPTION

Subscription order and all payments should be addressed to:

Polskie Towarzystwo Entomologiczne,
Dąbrowskiego 159, 60-594 Poznań, Poland.

Our account: N° 10204027-2596-270-1
is placed in: PKO Bank Państwowy, I O/Poznań, Poland.

Price: institutional - 30 \$, personal - 20 \$, single fascicles - 10 \$ each.